

פרשת נח

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס... - מכריז האלוקים ומחליט להביא על העולם - מבול • ! מכל בני אנוש בחר ה' בנח ומשפחתו • מהם תוותר שארית פליטה לאנושות כולה.. • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

"נח איש צדיק" - הוא ומשפחתו שמרו אמונים לבורא עולם וקיימו את ציוויו לעומת זאת, כל הסובבים אותם עברו על כל העבירות - עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל ועוד. אנשי אותו דור רצו לבנות עולם חדש, עולם שכולו רע. הם התירו כל רסן, טיפחו ועודדו עשיית רע ומי שהתנהג בדרך הטוב היו בזים לו. היו אלה אנשים מושחתים וכפי שהוגדר בדברי אלוקים: "קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס...".

כדי לשקם מצב כזה היה צורך בשינוי דרסטי, מהפכה של ממש, שתוביל להקמתו מחדש של דור אנשים שחיהם מושחתים על ערכי מוסר וחוקים.

נח בונה תיבה

"ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים...". זה סופו של דור הרשעים - המבול. רק נח ומשפחתו אמורים להנצל מהמבול הנורא. לשם כך מצוה אלוקים על נח לעשות לו תיבה גדולה אשר תצוף מעל מימי המבול ותשמש מקום הצלה לכל אלו שמהם יקום הדור החדש. מאה ועשרים שנה בנה נח את התיבה. הוא נטע ארזים. וכל כך למה? כדי שיראו אותו בני דורו ואולי יתחרטו למשמע גזירת המבול ויחזרו בהם ממעשיהם. שלוש קומות היו לתיבה. התחתונה נועדה לאיחסון הזבל, האמצעית לבהמות והעליונה לבני אדם ועופות טהורים, כי לאדם קל יותר לגור עם העופות. שניים מכל סוג של בעלי חיים שאינם טהורים (זכר ונקבה) נכנסו אל תיבת הצלה, ושבעה שבעה מבעלי החיים הטהורים. כל זמן שהותם בתיבה היו עסוקים נח ובני משפחתו בטיפול והאכלת כל אלו.

המבול

ארבעים יום וארבעים לילה ירד מבול על הארץ. אחר כך במשך מאה יום נוספים התגברו המים עד שגבהו המים מעל ההרים הגבוהים ביותר ב-7 מטרים. מעל כל אלה צפה לה תיבת נח. המטרה הושגה - "וימח כל היקום אשר על פני האדמה... וישאר אך נח ואשר איתו בתיבה".

היציאה מן התיבה

המבול נפסק ולאט לאט החל גובה המים לרדת. לאחר ארבעים יום נראו ראשי ההרים ותיבתו של נח נחה לה על ראש הרי אררט. בשלב זה החליט נח לבדוק האם אכן לא נותרו מים ואפשר לצאת מן התיבה לשם כך שלח שלוש פעמים את היונה. בפעם הראשונה חזרה כלעומת שבאה, מאחר שלא מצאה מנוח לכף רגלה, אות כי יש עדיין מים בחוץ. בפעם השנייה חזרה עם עלה זית בפיה, ובפעם השלישית לא שבה. אז הסיר נח את מכסה התיבה וראה כי אכן לא נותרו מים על פני האדמה. האישור הסופי ליציאה מן התיבה ניתן ע"י אלוקים כשאמר לנח: "צא מן התיבה". בסך הכל שהה נח בתיבה שנים עשר חודש. מיד בצאתו מן התיבה בנה נח מזבח לה', עליו הקריב את חלק מן הבהמות הטהורות. הקב"ה ששבע נחת

פרשת נח

מהתנהגותו של נח בירך אותו ואת בניו ובהזדמנות זו התיר לחם לאכול בשר, שמימי אדם הראשון היה אסור באכילה. זאת בתנאי שקודם ימיתו את בעל החיים ורק אח"כ יאכלו את בשרו.

הקשת-ברית עולם

באותו זמן כרת הקב"ה עם נח וכל הדורות הבאים אחריו ברית לבל יביא מבול יותר לשחת את הארץ "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ" מראה הקשת בענן מזכיר את הבטחת הקב"ה לבל יביא מבול על הארץ. הקשת נראית בשמים רק מבעד לעננים קלים שהשמש שולחת עליהם את קרניה. בעבר היו העננים מכסים ומונעים את כניסת אור השמש לגמרי. הרואה כעת קשת בענן יודע איפוא, כי עננים אלה אינם טומנים בחובם סכנת של מבול ומביאים רק ברכת לעולם.

מגדל בבל

במשך הזמן גדלה והתרחבה משפחתו של נח משלושת בניו: שם, חם ויפת. נוצרו שבעים משפחות אשר ברבות הימים התפתחו מהם שבעים אומות העולם. בין צאצאיו היה נמרוד, איש חזק שנאמר עליו - "הוא היה גבור ציד". גבורתו הפיסית הביאה אותו למרומי השלטון. הוא היה "צד" אנשים בפיו ומשכנעם למרוד בבורא העולם.

כל האנושות היתה אז מאוחדת ומלוכדת - "שפה אחת (לשון הקודש) ודברים אחדים (עיצה אחת)". נמרוד ניצל זאת לרעה, הוא סחף את כולם לבצע את רעיונו הנועז - "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם...".

רבות התעסקו במלאכת בניית המגדל - אשר גובהו הרקיע שחקים - עד ש"פקעה סבלנותו של הקב"ה. כאמור יחודו של הדור ההוא היה באחדותו אשר התבטאה בהיות להם שפה אחת ויחידה. החליט הקב"ה לבלבל את שפתם; איש לא הבין את רעהו, אחד אומר לחבירו: הבא לי חבל וזה מביא לו מגריפה. היה הראשון חובטו בה והורגו, התחילו כולם רבים אלו עם אלו, לקחו חרבות והחלו נלחמים אחד עם השני ונפלו חללים רבים. בסופו של דבר נשרף המגדל והמונים נקברו חיים תחת הריסותיו ואת הניצולים הפיץ ה' "על פני כל הארץ..."

עבודת הפסלים והאלילים נפוצה בכל מקום. האנשים שמו את בטחונם בפסלי עץ ואבן עד שבא אברהם צאצא ישיר לבית שם, בן נח. עוד בהיותו קטן ורך בשנים החל לחשוב איך יתכן שאין מנהיג ליקום? האם "הגלגל" מסתובב סביב מעצמו? מגיל שלוש עד גיל ארבעים הגיע למסקנתו החד משמעית והיא האמונה בקל אחד. אין פלא שאלוקים בחר דווקא בו להיות אבי האומה היהודית שממנו יצא העם הנבחר.

רעיון מהפרשה

הפרשה פותחת בתאור דמותו של נח: "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּךְ נֹחַ" [בראשית פרק ו'].

בהמשך הפרשה מסופר על דורו של נח: "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנַי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ עָמָס".

נח מצטווה לבנות תיבה אשר באמצעותה ינצל נח ואשר אתו מן המבול: "וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מֵיִם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יָגוּעַ. וְהַקַּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְבָאתְ אֵל הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ אִתְּךָ".

פרשת נח

נשאלת השאלה והרי יש לקב'ה דרכים הרבה להציל את נח ומשפחתו ואת כל מי שישאר בחיים אחרי המבול ואם כן מדוע נצטוו נח לבנות תיבה? להלן נביא שני תרוצים לשאלה זו:

רש"י שואל שאלה זו: " ולמה הטריחו בבנין זה? [=של התיבה]

ומשיב: "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה [=בתיבה] מאה ועשרים שנהה ושואלין אותו מה זאת לך ? והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו [=בתשובה] ".

לעומתו מפרש הרמב"ן: " ועוד עשו אותה [=את התיבה] גדולה, למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים .

ועדיין יש להקשות: אם תפקיד התיבה להציל את נוח מן המבול יש קושי שמתעורר למקרא הפסוקים הבאים שמתארים את מה שקורה עם נח אחרי המבול, ומהם עולה שגם אחרי שהמבול פסק והאדמה היתה יבישה נוח עדיין לא יוצא מן התיבה, והוא מחכה להוראה מאת ה' לצאת מן התיבה וכך נאמר:

" וַיְהִי בְּאַחַת וָשָׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת מִקְסוֹ הַתֵּבָה וַיֵּרָא וַהֲבֵנָה חָרְבוּ פָּנָי הָאֲדָמָה".

אך נח עדיין לא יוצא מן התיבה . הוא מחכה כמעט חודשיים , וגם לא יוצא מן התיבה עד שהקב'ה מצווה אותו לעשות כן: " וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ וַיִּדְבַּר אֱ-לֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן הַתֵּבָה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ":

כדי לענות על שאלה זו עלינו להתבונן בהבדל שבין נח לאברהם:

כתוב בזוהר שבשעה שיצא נח מן התיבה ראה עולם חרב , התחיל לבכות ואמר לקב'ה מה עשית ? מדוע החרבת את עולמך ? אמר לו הקב'ה: עכשיו אתה שואל ? וכאשר אמרתי לך "קץ כל בשר בא לפני" כננסת לבית המדרש ולא עשית דבר לתקן את הדור שלך.

לעומת זאת אברהם כאשר הקב'ה אומר לו שהוא רוצה להשמיד את סדום , אברהם עומד לפני ה' ומנסה להציל את אנשי סדום הרשעים: "וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע:אוֹלֵי יֵשׁ מְמַשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן מְמַשִּׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּה" [בראשית יח].

אברהם איש החסד ניסה להציל את דורו , נח היה צדיק פרטי שלא פעל לעשות למען דורו. נח היה חסד במידת החסד , וכל בניית התיבה היה כדי שנח יתקן את מידת החסד.

כל שנים עשר חודש שהיה נח בתיבה הוא לא ישן והיה עסוק לתת אוכל לכל בעלי החיים שהיו בתיבה.נח שהיה חסר במידת החסד , עסק במשך שנה רק בנתיבה למען הכלל . לנח לא היו חיים פרטיים במשך תקופה זו , הוא לא ישן כמו כל אדם , לא היו לו חיי משפחה , וכל זה כדי לתקן את התקופה שהיה מנותק מן הכלל , ועסק רק בעניניו הפרטיים , ברוחניות ובגשמיות..

ולכן גם כאשר נפסק המבול , ויבשה הארץ נח לא יוצא מן התיבה עד אשר יאמר לו ה' לצאת מן התיבה , כי השאלה איננה האם אפשר לצאת בצורה בטוחה מן התיבה , אלא מתי נגמר התקון של נח , שצריך לתקן את מידת החסד אשר בה הוא היה חסר.

אומות העולם נחשבים בני נוח , ואנחנו בניו של אברהם אבינו. להיות בן של נוח זה לא לפגוע באחרים ,

פרשת נח

ואילו להיות בנים של אברהם אבינו זה לעסוק בנתינה על פי התורה שתחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים .

שנים שנים או שבעה שבעה?

במספר בעלי החיים שבאו לתיבה יש מספר סתירות. למרות שבמקום אחד (ז:ב-ג) כתוב שנח הצטוו לקחת "שבעה שבעה" (זוגות) מבעלי החיים הטהורים, בתיאור הביצוע (ז:ח, ט, טו) כתוב "שנים" (וכבר עמד על כך רש"י לפסוק ח': "מן הפחות היו שניים", והדוחק מורגש). גם אברבנאל תמה מדוע לא להזכיר את המספר האמיתי (שבעה)?!

הרמב"ן מתרץ שניים (זכר ונקבה) באו מעצמם (וכלשון פסוקים ט' וט"ו), ונח הצטוו לצוד וללכוד עוד ששה זוגות (כלשון פסוק ב': "תקח לך"). מדוע קיים הבדל? כי מטרת ששת הזוגות הנוספים לשחטם, לאכלם ולהקריבם על גבי המזבח, ומטרת העלייה לתיבה הייתה "לחיות זרע" ולא כדי להישחט.

אברבנאל מקשה על פירוש רמב"ן מכך, שלא נזכר בשום מקום שנח צד ולכד את הבהמות הטהורות, ומגיע למסקנה מהפכנית: "שנים שנים" (ז:ט, טו) איננו מספר אלא צורת ההגעה של הבהמות, בצורה פלאית "איש ואשתו" (ז:ב) [ולא זכר ונקבה], "כי הנה הנקבות... אין הולכות תמיד מחוברות אל זכריהם, אבל יתחברו לבד בשעת הזיווג, ומיד איש ואשתו כל אחד לדרכו פנו; ומין האדם בלבד הוא המתחבר תמיד אל נקבתו. וכאן כדי לקיים זרע, באו גם כשאין זמן הזיווג בזוגות". אבל כמה היו? "רבים מכל מין כדי שיקח נח מהם כרצונו".

לגבי ההבדל בין הטהורים לטמאים מציע אברבנאל כמה טעמים: א) "לפי שהיה עתיד להתיר להם אכילתם", ב) "וגם שמהם יקריב קרבן", ג) הטהורים שקטים יותר, ואילו הטמאים דורסים וטורפים ואלימים, וריבניים היה גורם לצרות.

הכתב והקבלה מעיר שהטהורות "הכרחיים יותר" לאדם (בנותן לו צמר, ביצים, חלב וכו') ולכן צריך מהן יותר.

לדעת המלבי"ם "שנים שנים" פירושו שני זוגות (מכל מין) "כי הבהמות והחיות שבאו להיות בתיבה לצורך קיום העולם באו מעצמם, ולא בא רק זוג אחד... ויצאו מן התיבה והתפזרו, אבל הבהמות הביתיות שהיו בביתו של נח נשארו ברשותו... והותר לו לקחת מהטהורים ארבע עשרה... ומהטמאים ארבע שהם שנים זוג".

אל ימהר לדון את חברו עד שיגיע למקומו !

אל ימהר לדון את חברו עד שיגיע למקומו ! נלמד מהפסוק: "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל" (פרק יא-ה)

וכתב רש"י: "לא הוצרך לכך, אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנידון עד שיראו ויבינו" (מדרש תנחומא). וזה לשון המדרש: "וכי הוא צריך לרדת ולראות והלא הכל צפוי וגלוי לפניו שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא. אלא ללמד לבריות שלא לגמור את הדין ושלא לומר דבר מה שלא רואין.

כתב רבינו יונה ז"ל (בשערי תשובה ג-ריח): "והנה כי תראה אדם אשר ידבר או יעשה מעשה' ויש לשפוט

פרשת נח

דברו ומעשהו לצד חובה ולצד הזכות' אם האיש ההוא ירא אלוקים - נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת' גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת' לכף חובה' ואם הוא מן הבינונים אשר יזהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו' יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות' כמו שאמרו חז"ל (שבת קכז:):הדן את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות' והיא מצות עשה מן התורה שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך". ואם הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעהו לכף חובה. ואם האיש ההוא רוב מעשיו לרוע' או בחנתו כי אין יראת אלוקים בלבבו' תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה' שנאמר (משלי כא-יב) "משכיל צדיק לבות רשע מסלף רשעים לרוע".

בספר ראשית חכמה (שער הענוה פ"ד-לו) הביא מהחסידיים הראשונים שהיו דנים כל אדם לכף זכות ואפילו היו רואים לאדם עושה דבר שהיה נראה לרבים כדבר עבירה' לא היו מבזין אותו בליבם' אלא דנים אותו לכף זכות ואומרים' אפשר שלא עבר' וכוונתו היתה לדבר אחר והיו מסתלקין מן החשד' שכל החושד בכשרים לוקה בגופו.

לכאורה יש לתמוה על דברי חז"ל "הדן חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות" דבשלמא החבר' שמא אינו יודע כל העובדות לאשורן לכן מספק צריך לדון לזכות' אך השי"ת הרי יודע הכל כפי האמת ומה שייך לומר שגם הוא ידינו לכף זכות!?

ותירץ הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל עפ"י פירושו של האלשיך הק' בפסוק "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז-ב)' היינו שבכל טוב שעושה הצדיק יש קצת חסרון כמו פניה שלא לשם שמים' והחובה לדון לכף זכות היינו לייחס את עיקר המעשה לכוונה הטובה. כך גם הקב"ה ידון את מעשיו עפ"י הכוונה הטובה שבהם תוך התעלמות מהרע שבהם.

וּתְמַלֵּא הָאָרֶץ חֶמֶס (ו-יא)

בגמרא (ב"ק סב.) נחלקו חכמים בפרוש המלה "חמס". האם חמסן הוא אדם המכריח אחר למכר לו חפץ נגד רצונו, או שחמסן גוזל פחות משהו פרוטה בעוד הגזלן גוזל משהו פרוטה ומעלה.

ונשאלת השאלה: אם המבול הגיע על כך שאנשי דור המבול היו חומסים בעל חנות בגזלה של פחות משהו פרוטה, והוא לא יכול היה לתבע אותם בבית דין כי מדבר בגזל של פחות משהו פרוטה, וכל מה שנותר לו זה רק לצעק "חמס" מה חטאו של בעל החנות עצמו שאף הוא נענש עמהם?

התשובה לכך היא, שאמנם בחנותו שלו הוא היה עומד וצועק "חמס", אבל גם הוא חמס פחות משהו פרוטה בחנויות אחרות...

ה'בן איש חי' מספר על גנב אחד שנתפס בגנבתו והמלך גזר עליו מות.

טרם בצוע גזר הדין בקש הגנב לומר דברים אחרונים. הרשות נתנה לו והוא פתח ואמר: מודה אני ומתודה על חטאי ומקבל עלי את הדין, אלא שברצוני לומר דבר אחד, יש לי פטנט מיחד, ומאחר שאני חושש שאם יהרגו אותי הסוד ירד עמי לקבר, הייתי רוצה לגלותו לכם".

"יפה דברת", אמר לו המלך, "מהו הפטנט שבידך"?

ענה הגנב: "יודע אני לקחת גרעין של פרי, לבשל אותו עם סממנים שונים ולהטמין את התערבת באדמה, ולאחר דקות ספורות צומח אילן עם פרות לתפארת".

פרשת נח

התפעל המלך ובקש מהגנב להראות לו את דבר הפלא, הגנב בקש את החמרים, ומשהבאו לו הוא נגש למלאכה.

לאחר שסים הגנב להכין את התערבת, אמר: "יש רק בעיה קטנה. את התערבת צריך להטמין באדמה אדם שלא גנב מעודו ולו פרוטה אחת, ואפילו לא בילדותו. אני", התנצל, "איני יכול לבצע זאת, כידוע, אבל אולי המשנה למלך יכול..."

המשנה למלך החויר ואמר בחיוך מתנצל, שכאשר היה ילד נדמה לו שגנב גלה מאיזשהו חבר...

"אולי שר האוצר יתכבד ויטמין את התערבת", בקש הגנב, אך שר האוצר סרב: "חבל שאהרס את הפטנט במו ידי, הן אני מתעסק עם כל כך הרבה כסף, ומי יודע... אני מציע להעניק את הכבוד הזה לשר החנוך..."

וכך עברו משר לשר עד שהגנב הציע את המלך בכבודו ובעצמו.

המלך זע באי נוחות ואמר: "כשהייתי ילד נטלתי מאבא שרשרת יהלומים ללא רשות. לא כדאי שאני אעשה זאת!"

פנה הגנב למלך ואמר: "המשנה למלך אינו נקי כפים. גם שר האוצר לא יוכל לרחץ בנקיון כפיו. המלך עצמו לא נקי מרוב, אם כן, מדוע דוקא אותי תולים?!"

כאלו היו פני הדברים בעולם בתקופת המבול, הזועקים "חמס" ומתלוננים על כך שגנבו מהם ושדדו אותם, הם אלו שהיו חומסים אחרים במו ידיהם.

יִדְבַר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן הַתְּבֵה (טו-טז)

במדרש רבה (פרשה לד. ד) מובא: כתוב "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח" (קהלת י. ד). שמדבר בנח, שאמר נח כשם שלא כננסתי אלא ברשות, כך אין אני יוצא אלא ברשות.

כמו שאנו רואים בפסוקים:

הקב"ה אמר: בא אל התיבה!

ואז אנו רואים: ויבא נח.

הקב"ה אמר: צא מן התיבה!

ואז אנו רואים: ויצא נח.

ולפי מדרש זה ניתן לבאר את הגמ' אודות ר"י שמעון בר יוחאי ור' אלעזר במסכת שבת (לג ע"ב):

אזל הוא ובריה טשו (הסתתרו) בי מדרשא, כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי, כי תקיף גזירתא אמר ליה לבריה נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן, אזלו טשו במערתא וכו',

איתבו תריסר שני במערתא, אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה,

נפקו חזו אינשי דקא כרבי זרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד

פרשת נח

נשרף, יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם, חיזרו למערכתכם, הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא, אמרי משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש, יצתה בת קול ואמרה צאו ממערכתכם, נפקו, ע"כ.

והנה בפעם הראשון יצאו מהמערה כשבא אליהו לפתח המערה ואמר מי יודיע לבר יוחאי שהקיסר מת, ואילו בפעם השניה אחר י"ג שנה, אף שאמרו משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש והבינו שכבר הגיע זמן יציאתם, בכ"ז עדיין לא יצאו עד שיצתה בת קול ואמרה צאו ממערכתכם.

והטעם לזה נלענ"ד, שאחר שבפעם הראשונה יצאו על דעתם ונאלצו לשוב, שוב לא יצאו על דעתם, רק עפ"י הבת קול שאמרה להם לצאת, לפי שנאמר "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח".

אמר רבי שמעון בר יוחאי כשם שלא נכנסתי אלא ברשות, כך אין אני יוצא אלא ברשות.

יהי נח בן חמש מאות שנה (ה,לב)

מפרש רש"י במקום: "א"ר יודן מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וזה לחמש מאות? אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין דכתיב "כי הנער בן מאה שנה ימות" ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה."

וצריך ביאור, הרי אם ירבו צאצאיו יהיו הרבה אנשים שיוכלו לעזור לנח לבנות התיבה? ומשמע בדברי רש"י שרק נח יכול לבנות התיבה ויש להבין מדוע?

הגר"א מסביר זאת ע"פ הגמרא בכתובות (פרק י"ב) שמסופר שם שחייא זרע פשתן ועשה מהם רשתות וצד צביים ע"י הרשתות ואת הבשר נתן לעניים ואת העור עשה קלף וכתב עליו את החומש ואת המשנה והלך ללמד ילדי ישראל שלא תשתכח תורה מישראל. והגר"א מקשה מדוע טרח כ"כ וכי לא יכל לקנות חומשים אצל סופר ומדוע טרח לזרוע לקצור לטוות וכו'? ומתרץ זאת שבשביל מטרה כ"כ קדושה שהיא ללמד תורה (בשביל שלא תשתכח תורה מישראל) צריך שמהתחלה הכל יעשה לשם שמים ולכן הוא זרע לשם מצוה וקצר לשם מצוה וכו'.

וכן לגבינו, בשביל להקים עולם חדש צריך שההצלה תעשה ע"י צדיק גדול ולכן נח היה צריך להתאמץ לעשות לבדו את כל התיבה ללא עזרת בניו, שאף שהיו צדיקים לא היו בדרגתו.

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו,ט)

לעומת פס' זה המופיע בתחילת הפרשה, בהמשך אחרי סיפור ענין המבול כתוב (ז, כג) "וישאר אך נח ואשר אתו בתיבה", לכאורה לא מובן מדוע בפסוק שאחרי המבול לא כתוב כינויו ושבחיו של נח (צדיק, תמים) וראיתי שתי תשובות בדבר:

1. אומר ר' יעקב יוסף מפולנאה (מגדולי תלמידי הבעל שם טוב): ביחס לאנשי דורו הרשעים, היה נח צדיק תמים, ואילו אחרי המבול הוברר בעליל שנשאר "אך נח" אדם פשוט.

2. אומר ר' מאיר שפירא מלובלין: שבפסוק שאחרי המבול התורה לא מזכירה את שבחיו של נח שכן

פרשת נח

נחשב לו לחטא על שלא עשה מספיק לתיקונו של הדור החוטא, וכבר הוכח הרבה פעמים שאדם המסתגר בד' אמות שלו, ואינו פועל כראוי לתיקון סביבתו סופו לירד מן המדרגה שאליה הגיע מקודם.

מספרים על אחד מחסידי קוצק שהוא סטה מדרך התורה, חסו עליו שאר החסידים והתאמצו להחזירו למוטב, אך זה לא עזר והוא המשיך להידרדר, כשסיפרו על כך לצדיק רבי מנדל מקוצק אמר:

בתחילת פרשת נח כתוב (ו, י) "ויולד נח שלושה בנים, את שם את חם ואת יפת".

כאן יש לשאול, הרי חם היה הצעיר בבני נח, ומן הדין שהכתוב יזכירו בסוף רשימת בני נח?

אלא נראה שהאחים הצדיקים יפת ושם בקשו לקרב אליהם את חם הרשע, והכניסו אותו ביניהם בתקווה שימנעו אותו מן ההידרדרות, אך לדאבון הלב כל מאמצי שם ויפת היו ללא הועיל, כי חם נשאר חם, אפילו מושיבים אותו בין גדולים וצדיקים

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו,ט)

ידועה המחלוקת במדרש (שמואל ברש"י) בקשר לביטוי: "תמים היה בדורותיו".

הדעה הראשונה "כל שכן, שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר" ברורה. הרבה יותר קשה להיות "צדיק בסדום" מאשר להיות "צדיק בפרוה", וזוהי גדולתו של נח.

אולם הדעה השנייה, "לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" משתמעת לשתי פנים. "לא היה נחשב לכלום" לעומת מי? לעומת אברהם או לעומת בני דורו?

מקובל לפרש שהכוונה היא בהשוואה לאברהם. משל למה הדבר דומה? לנר בתוך מערה, שאורו ניכר וחזק, אך לאור השמש, כמעט ואין אורו ניכר ואינו מועיל כלום.

לעומת זאת, ניתן לפרש גם בכיוון האחר, שהרי דור המבול היה חסר תקנה ("ותשחת הארץ... ותמלא הארץ חמס... כי השחית כל בשר את דרכו... כי מלאה הארץ חמס"). בדור זה, אין הרבה מה לעשות כך, על כל פנים, החליט נח וכשהקב"ה מצווה לבנות תיבה ולהתכונן להכחדת העולם, הוא אינו מניד עפעף, אלא "ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה".

לא כן דורו של אברהם. בדור זה יש עבודה, יש מה לעשות! "כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם... והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לא-לוה העולם... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול רם לכל העולם... והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר... היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו... עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות... ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים." (רמב"ם הל' ע"ז א:ג).

תחום פעילותו של נח בדורו היה בגדר "סור מרע". לא כן בדורו של אברהם שהיה בו עם מי לדבר והדרישות היו גבוהות בהרבה. דורו של אברהם היה צמא ומוכשר למהפכה רוחנית, עד כדי כך שלא איבד אברהם תקווה אפילו מאנשי סדום.

לפי הדעה השנייה במדרש, נח לא היה מתאים למשימה זו של קירוב לבבות, חינוך וגיוס נפשות להסתופף תחת צל השכינה. הוא לא היה מסוגל להשמיע ולהחזיר למוטב, וממילא: "אילו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום".

פרשת נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק..את האלוהים התהלך (ו,ט)

במדרש תנחומא מובא כי בפסוק זה מוזכר נח שלושה פעמים ורמז נפלא טמון בדבר שכן נח הוא אחד משלושה אנשים שראו בחייהם שלושה עולמות.

מי הם שלושת האנשית ואילו הם שלושת העולמות?

הראשון הוא נח: שראה את העולם בישיבו ותיקונו, ולאחר מכן ראה כיצד העולם נשטף כולו במבול המים ולבסוף זכה וראה את העולם שוב בבניינו.

השני הוא דניאל: שזכה וראה בימיו את בית המקדש הראשון בנוי ועומד בתפארתו, כהנים בעבודתם ולוים בשירם ובזמרם. בט' באב שנת ג' אלפים של"ח ראה דניאל את בית ה' עולה בלהבות, ולאחר גלות בבל שב וראה את בית המקדש השני.

השלישי הוא איוב שמתחילה היה ביתו עומד על תילו בשפע ובעושר רב, לאחר מכן באו עליו ייסורים ונלקח ממנו כל אשר לו ואף ביתו חרב, אולם לבסוף זכה לראות את ביתו מיושב כבתחילה

אלה תולדות נח...תמים הנה בדרתיו... (ו,ט)

אברהם ונח

התורה הק' לא חוסכת בשבחים לפאר ולרומם את דמותו של נח.

אבל בתוך דבריה היא מכניסה מילה אחת הניתנת לפירוש לכאן ולכאן לדורותיו.

וכך מפרש רש"י

יש דורשים לשבח - כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר.
יש דורשים לגנאי - לפי דורו היה צדיק. ואילו בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום.

ואתמהמה - בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. הייתכן ממש כלום.
נאמר שלא היה מגיע לדרגת אברהם אבינו. אבל בוודאי הייה שווה משהוא. ומה גם שתורתנו הק' מעידה עליו שהיה צדיק, תמים, את האלוקים וכו'.
א"כ מדוע מקצין המ"ד במילותיו. ואומר "לא ... כלום".

ישנם שתי אישים המצויים לעזוב את בתיהם וללכת למקום אחר. האחד זה מיודעינו נח שעוזב את ביתו והולך לתיבה. והשני זה אברהם אבינו שמצווה "לך לך מארצך".
שימו לב להבדלים שבין שני האישים האלו.

כאשר נח יוצא לתיבה כך כתוב אצלו.
"בעצם היום הזה בא נח, ושם וחם ויפת, ואשת נח, ושלושת נשי בניו אתם, אל התיבה".
נח נכנס אל התיבה הוא ומשפחתו הקרובה. אשתו, בניו וכלותיו.

ומאידך גיסא אצל אברהם נאמר -

פרשת נח

"ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו, ואת כל רכושם ואת הנפש אשר עשו בחרן". אברהם עוזב את ביתו ומי הוא לוקח עימו. בראש ובראשונה את אשתו ואת בן אחיו לוט עד כאן זה ממש משפחתו הקרובה, אבל פה יש עוד תוספת "ואת הנפש אשר עשו בחרן" מי הם הנפשות האלה. אומר המדרש "אלו הם האנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה. אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת את הנשים". אברהם אבינו כאשר יוצא לדרך הוא כבר לא יוצא לבד, יש לו פמליה שלמה של אנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה.

זהו בעצם ההבדל התהומי בין נח לאברהם. נח אמנם היה צדיק, תמים, ירא אלוקים. אבל כל זה התבטא בינו לבין עצמו ובמשפחתו הקרובה. אברהם מלבד היותו צדיק ומגלה את האלוקים. דאג להפיץ את אור ה' בקרב הארץ.

מעתה יובן שפיר דברי המ"ד "אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" בדורותיו של אברהם באותם הנפשות החדשות שנכסנו תחת כנפי השכינה. בפריצת הדרך שהביא אברהם אבינו. לנח אין שום שייכות. ממש כלום.

תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח (ו,ט)

אומר רבי שלמה גנצפריד בספרו "אפיריון" על התורה, שדרך העולם היא, שאם יעמוד איש צדיק להוכיח את אנשי דורו, מיד ידאגו הם לברר היטב היטב במעשיו כדי שאם יאמר להם "טול קיסם מבין שיניך", יאמרו לו הם "טול קורה מבין עיניך".

אבל, אם יש צדיק שיושב לו בשקט בפינתו ולומד תורה ולא מוכיח את אנשי דורו, אז יאמרו כולם זה צדיק אמיתי.

והנה חז"ל אומרים שנח לא הוכיח מספיק את אנשי דורו. וזה רמוז במילים: "תמים היה בדורותיו". כלומר, אנשי דורו אמרו עליו שהוא צדיק תמים, ומדוע? מפני שאת האלוקים התהלך נח.

ישב לו בפינתו ולא הוכיח אותם

אלה תולדות נח את האלוקים התהלך נח (ו,ט)

תרגם אונקלוס "בדחלתא דה'" ובספורנו כתב וז"ל: הלך בדרכיו להיטיב לזולתו. וה"בעל הטורים" כתב, האלוקים התהלך נח סופי תיבות חכם.

ומסביר בספר "צבי וחמיד" (הובאו דבריו ב"שיח צדיקים") בדרך צחות. שכל שלושת הפירושים הם אחד.

כי כבר אמר הרב הקדוש בעל "זרע קודש" מרופשיץ זצ"ל, שאדם צריך להיות ירא שמים, טוב לב וחכם. כי אם הוא ירא שמים בלי חכמה הוא שוטה, ואם הוא טוב לב בלי יראת שמים הוא בעל תאוה, ואם הוא חכם בלי יראת השם הוא אפיקורס...

ולכן אומר לנו הפסוק שלנח היו כל שלושת הדברים הנ"ל. יראת שמים - את האלוקים התהלך נח, וכפי פירוש האונקלוס בדחלתא דה'. גם היה טוב לב כדברי הספורנו להיטיב לזולתו. וגם היה חכם כדברי בעל הטורים שסופי

פרשת נח

תיבות רומזים לחכמתו.

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (ו,ט)

ברש"י: בדרתיו - יש מרבותינו דורשים אותו לשבח. כל שכן, שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

ב'לקוטי יהודה' מובאות בשם רבי שמואל שמריו מאוסטרובצא שתי קושיות על כך: ראשית, אם אפשר לדרוש אותו לשבח - מדוע יש הדורשים אותו לגנאי?

שנית, רש"י אומר: "ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" - מדוע לא היה נחשב לכלום, הלא אפשר לומר שאברהם היה צדיק יותר ממנו?!

אלא, שקיימות שתי דרכים בעבודת ה':

דרך אחת היא על פי חקירה, שמתוכה מגיעים לאמונה. והדרך השניה היא באמונה תמימה, מתוך התורה עצמה, ללא כל חקירות.

הדרך המעולה מבין השתיים היא הדרך של האמונה התמימה.

מרן הרב שך זצ"ל הביא את דברי החסיד יעב"ץ הנודעים, שבעת גרוש ספרד היו כאלו שהלכו במסירות נפש ונשחטו, או שברחו ומתו בים, והיו שלא עמדו בנסיון והמירו דתם, ואפילו רק למראית העין.

וראה זה פלא: אלה שעסקו בחקירות - לא הצליחו לעמוד בנסיון והמירו דתם, ואלו האנשים הפשוטים, והנשים הפשוטות, בעלי האמונה הפשוטה והתמימה - דוקא הם עמדו בנסיון!

אמנם, לא תמיד אפשר ללכת בדרך האמונה התמימה, שכן לעתים קיימים מצבים של חוסר בררה, כמו קנטרנות של אפיקורסים, וחובתנו היא - "דע מה שתשיב לאפיקורוס". אך עלינו לדעת שמלכתחילה לא זו הדרך הטובה ביותר.

לנח, שהיה בדור של אפיקורסים, לא היתה, ככל הנראה, כל ברירה, והיה עליו לעסוק בחקירות. אך אברהם אבינו צעד בדרכה של האמונה התמימה. כפי שאומר הפסוק לקמן (יב, ה): "ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען", ותרגם אונקלוס: "ואת הנפש - וית נפשאת דשעבידו לאוריתא בחרן". כלומר דרכו של אברהם היתה מתוך שעבוד לתורה, ללא כל חקירות.

זו, אם כן, כונת רש"י: יש שדורשים אותו לשבח - באמת בדורו היה נח משובח, אבל אם היה בדור של אברהם, בדור של אמונה פשוטה, הוא לא היה נחשב לכלום. כי לעומת האמונה הפשוטה אין החקירה נחשבת למאומה!

את האלקים התהלך נח (ו,ט)

מבאר הבן איש חי (בספר עוד יוסף חי, פ' לך לך) המלאכים נקראים עומדים, כנאמר (זכריה ג, ז): "ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה", כי הם עומדים על מקומם תמיד - לא מתקדמים בצדקתם ולא מדרדרים

פרשת נח

ברשעתם, כי אין להם יצר הרע ואינם עומדים לפני בחירה אם לעשות טוב או רע. הם עומדים. אך הצדיקים תמיד הולכים מחיל אל חיל, מתגברים על יצרם ומתרוממים ממדרגה אחת למדרגה גבוהה יותר.

ולזה מכונים דברי הכתוב "את האלקים התהלך נח", דהינו שלא ראה את עצמו עומד שהגיע לקצה הדרך, אלא תמיד ראה את עצמו מתהלך, כל ימיו ראה שלפניו עוד הדרך ארכה להגיע לשלמות בעבודת הבורא, ולכן היה צדיק תמים.

צהר תעשה לתיבה (ו,טז)

במדרש נחלקו ר"י ור"ל מה הוא אותו צהר - יש אומרים שזה חלון וי"א שזה אבן טובה שתאיר את התיבה. מעירים המפרשים שר"י ור"ל הם לשיטתם במחלוקת בתחילת הפרשה על הפסוק "איש צדיק היה", ונחלקו אי הכוונה היא לשבח שאפילו שהיה בדור של רשעים או לגנאי שדווקא בדורו הוא היה נחשב צדיק אבל בדורו של אברהם לא היה נחשב כצדיק.

ונראה לומר שמחלוקת זו היא לשיטתם, שלמ"ד שהיה נחשב צדיק אזי הצהר היה חלון שהיה מותר לו ליראות את מפלתם של הרשעים אבל למ"ד שנדרש לגנאי אזי הצהר היה אבן טובה כי אסור היה לו לראות במפלתם של הרשעים כמו שללוט היה אסור להסתכל בהפיכת סדום שלא ניצל בזכותו אלא בזכות אברהם, ולכן לא הותר לו להסתכל אחורה.

ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס (ו,יא)

ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס:

אלהים היינו הדיינים כי היו גוזלים פחות משהו פרוטה שאין מוציאין בדיינין ועיני הדין רואות ואין לאל ידו להציל דמעות העשוקים, לכך נאמר לפני האלהים, לפנייהם ממש ובסבה זו ותמלא הארץ חמס.

וסמך לזה ממה שמצינו בילקוט בתהלים אשרי האיש זה נח כו' ע"כ לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול מאי משמע דהאי קרא בדור המבול משתעי. ונראה שסמך על תחלת הענין : לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח, ר"ל לא כן. היינו לא היו כנים ואמתיים במעשיהם לפי שהערימו לגזול מעט מעט כמוץ זה שאין בו שוה פרוטה אשר תדפנו רוח הדיינין אשר רוח ה' בהם.

על כן לא יקומו רשעים במשפט כי לא היו בידם להעמידם בדין כי אין הדיין נזקק לפחות מש"פ ובסיבה זו אפילו החוטא עמד בעדת צדיקים ואמר אני צדיק כמוך, זה שאמר וחטאים בעדת צדיקים שהעיזו שניהם לומר כמוני כמוך. ואם העלימו רשעתם מפני הבריות מ"מ לפני הש"י היה גלוי מי הצדיק ומי הרשע זה שאמר כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד.

כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ (ו,יג)

פרשת "נח" קרויה על שמו של האיש, שנבחר ע"י הבורא יתברך להמשיך את קיום המין האנושי, בשעה שנגזרה הגזירה להביא כליה על עולם ומלואו. לפי המשנה באבות פרק ה' היו כל עשרת הדורות מאדם הראשון ועל לנח חוטאים ופושעים, ורק בתום תקופה ארוכה של עשרה דורות, השטופים בחטאים שבין אדם למקום ובין אדם לחברו נגזרה הגזירה להביא מבול לעולם. חכמינו ז"ל מציינים בכמה מקומות, שחרף העובדה שבני דור המבול חטאו ופשעו כלפי המקום, לא נחתם גזר דינם אלא על זה שהחלו לפגע

פרשת נח

ברכוש הזולת.

כך אומר ר' יוחנן במסכת סנהדרין (דף ק"ח ע"א): "דור המבול עברו על הכל [כל העבירות שבעולם] ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר: 'כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ' (בראשית ו', י"ג)". בכך יש איזו הנחיה לאדם שגם אם הוא עובר עבירות בתחום של בין אדם למקום הקב"ה איננו ממצה את עומק הדין עימו, אולם אם האדם שולח ידו ופוגע בזולת, אם בגופו אם בממונו, הוא חושף עצמו לעונש חמור בידי שמים. רעיון זה מתמצת רבי חנינה בן דוסא באומרו: "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו".

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם (ויג)

פירש רש"י שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ויש להבין מדוע לעיל (בדיבור הקודם) פירש רש"י כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים. א"כ,

רש"י לא מזכיר כלל את הגזל, וכאן בד"ה "כי מלאה הארץ", אומר שהגזר דין נחתם רק על הגזל?! ומתרץ הרב רחמים חי חווייתה הכהן מג'רבא, בספרו "שיירי מנחה" שאם לא היה בידם עוון גזל, היתה להם תקנה ע"י שיתנו צדקה, וכמו שאמר דניאל לנבוכדנצר, "וחטייך בצדקה פרוק" וע"י זה היה מתבטל גזר דינם כמו שהיה אצל נ"נ שעשה צדקה והתעכב גזר דינו עד שביטל מצות הצדקה. אבל כיון שכאן היה בידם עוון גזל. ממילא הכסף הוא לא שלהם ולכן לא תועיל להם צדקה שיתנו מכסף גזול, ולכן פירש רש"י שגזר דינם נחתם בגלל הגזל.

כי מלאה הארץ חמס (ויג)

במדרש (תנחומא סימן ד) אמר רבי אלעזר כל עבירות שבתורה עברו דור המבול עליהן, ולא נחתם גזר דינם למחות את זכרם עד שפשטו ידיהם ב"גזל" שנאמר "כי מלאה הארץ חמס" וכו'. אמר רבי אבהו, שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם: אונאה וגזל ועבודה זרה. ואמר רבי יוחנן כל הגזול שוה פרוטה מחבירו, כאילו נוטל נשמתו הימנו.

ואין ספק שסתם איש ואשה אין שולחים ידם לגזול ולגנוב ממון או חפץ מזולתם, כי ברור להם איפוא שאין זה שלהם, והדבר כמובן מאליו הן מבחינה הלכתית תורנית, הן מבחינה מוסרית (ועיין ביומא דף סו:). ויותר מזאת לימדונו חכמינו, שיזהר אדם מלקבל דבר מחבירו כאשר יש חשש שנתינה זו אינה נובעת מרצון אלא מחמת בושה, כאשר סיפרו חז"ל (ב"מ כב.) שישבו שלשה חכמים בפרדס, והגיש האריס פירות ואחד החכמים לא טעם מהם, וכאשר נשאל על התנהגותו זאת, השיב כי אולי אין בעל הבית מסכים. ולפתע הופיע בעל הבית, ואמר לאריס מדוע לא כבדת לחכמים בפירות היותר משובחים. ואז אמרו לחכם: נו, עכשיו הנך רואה ושומע דברי בעל הבית. וענה להם "אפשר שמחמת כסיפוטא אומר זאת". (וע' שם בחכמת מנוח ובספר פלא יועץ ערך הנאה וערך ת"ח).

ואעפ"כ נתאזרחה טעות בין ההמון, שכאשר נמצאים במשרד ואין פוצה פה על תנועתם, הרי המה משתמשים בממון כגון ניירת, טלפונים וכו' לצרכיהם הפרטיים. ואינם שמים על לב שיש בזה "גזל לפעמים. כי יתכן ואין בעל הבית מסכים בהנהגה זו להשתמש כל פעם לצורך פרטי. והם גם הם אינם מתכוונים לגנוב, חלילה רק "מורים היתר" לעצמם שכנראה "מה בכך" וכי כמה מחירו של נייר כזה ושיחה קלה, הלא פרוטות המה. ומה שבאמת: דין פרוטה - כדין מאה!

פרשת נח

וכל נקיי הדעת תראה אותם נמנעים מליהנות בכל דבר אשר יש בו סרך גזל או דומה בדומה, דוגמא קלה: פעמים כשנגש אדם לדוכן או לחנות ובעל הבית מציע לו "טעם נא את הזית... את האבטיח" כדי לוודא שהוא משובח וטוב. והמון עם ששים לקראת "הצעה" כזו. אבל "נקיי הדעת" חלילה להם מנגוע בקצהו.

וכל חכם לב ובר לבב, יקיש דבר לדבר. ויזהר מכל דבר. ואל יהי נבהל להון. ולא למתנה אשר לו איש יחון. ומקיים בעצמו 'נקי כפיים ובר לבב'.

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס (ו,יג)

מפורש בפסוק, שסבת הכחדתם של בני דור המבול, היא עוון החמס שלהם, כמו שמפרש רש"י: "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל".

אלא שכאן מתעוררת שאלה: אמנם חטא זה הוא סיבת עונשם של הגנבים והגזלנים, אולם במה חטאו הנגזלים והנחמסים אשר כלפיהם הפנו מעשי הגזל? מדוע גם הם נספו במבול?

אפשר להבין את הדברים, לאור מה שלמדונו בעלי המוסר, כי מי שצועק צעקה גדולה יותר מכפי כאבו, עושה מעשה רמאות, שכן הוא מרמה את הסובבים אותו הסבורים כי כואב לו יותר ממה שהוא מתייסר באמת.

דבר זה הינו אסור, ככל גנבת דעת או רמאות אחרת.

בספר "מדבר שקר תרחק" מופיע מעשה בידידו של רבי שמחה זיסל זיו, "הסבא מקלם", שנפל למשכב. החולה גנח מרה מרב כאב, וזעקותיו הרעידו את לב השומעים, אולם איש מהם לא הצליח להרגיעו.

הגיע "הסבא מקלם" לבקרו, נכנס ושהה זמן מה בחדרו, והנה, משיצא, לאחר מכן חדל החולה מזעקותיו.

תמהו בני משפחתו: מהו המופת או הסגולה שעשה, אשר מכוחה הצליח להשקיט בן רגע את כאבי החולה? הסביר ה'סבא': פניתי אליו ושאלתיו אם אינו מפריז מעט באנחותיו, שכן בכך הוא נכנס לאסור "מדבר שקר תרחק" (שמות כג, ז), ומיד השתק הידיד ושלט בעצמו שליטה מוחלטת.

ספור דומה מובא בספר "חיים שיש בהם" אודות האדמו"ר רבי שם מקאלושיץ זצ"ל, אשר היה נוהג ללכת מדי לילה לטבול במקוה לפני סדר למודו. באחד הלילות הבחין הרבי שמשמשו נרדם על משמרתו, ולפיכך החליט ללכת למקוה לבדו.

בדרכו, עודו שקוע במחשבותיו הגבוהות, נתקל בדבר מה, נפל ושבר אחת מצלעותיו. ימים רבים שכב הרבי במטתו, כשהוא מתפתל ביסורים נוראים, אולם אפילו קול אנחה אחת לא בקע מגרונו!

כשהתענינו מקרביו כיצד ביכולתו להתאפק עד כדי כך, ענה להם שהוא חושש לדברי רבי פנחס מקוריץ, אשר אמר כי אדם הנאנח מעבר למה שמתאים לכאביו - עובר על שמץ של אסור שקר...

אם כן, אפוא, יתכן לומר שחטאם של הנגזלים והנחמסים בדור המבול, היה צעקותיהם מעבר למידה שהיה עליהם לצעוק, ובכך חטאו בעוון שקר...

פרשת נח

וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר (ו,יד)

מסופר על הרב עזריאל הילדסהימר זצ"ל מרבני יהדות גרמניה שנאלץ פעם ליכנס לבית תיפלה רפורמי, הראב"י היה באמצע הדרשה והרב נאלץ להקשיב לדיבורי הסרק, לאחר סיום הדרשה שאל הגבאי את ר' עזריאל "נו כבודו, הנהנה מן הדרשה?"

ענה לו ר' עזריאל "על ידי הראב"י שלכם התיישבה לי שאלה בספר קהלת!"

הסתקן הגבאי, נו הנה בכל אופן הראב"י שלנו יודע משהו שהחכם היהודי לא ידע. אמר הרב "כתוב בקהלת פרק ג', עת ללדת ועת למות, עת לנטוע ועת לעקור, עת להרוג ועת לרפא וכו' לכל דבר יש את היפוכו, ואולם לכולם יש גם את הדרך באמצע, כמו ללדת ולמות האמצע הוא לא ללדת ולא למות אלא לחיות את החיים כמות שהם, וכן עת מלחמה ועת שלום האמצע הוא לא להילחם ולא לחיות בידידות, באמצע. השאלה היא עת לחשות ועת לדבר מה שייך באמצע הרי מי שאינו מדבר הוא בהכרח שותק וכן להיפך??? אלא שהיום הראב"י תירץ לי את השאלה, פשוט לדבר ולדבר אך בעצם לא להגיד כלום,,,"

אח"כ לקח אותו הגבאי לסייר מחוץ לבית התיפלה ושאל "נו מה הרב אומר?"
אמר לו ר' עזריאל ממש כמו תיבת נח.

שמח הגבאי "עד כדי כך תיבת נח שניצלה מהמבול"? אמר לו הרב כמו תיבת נח שנאמר "וכפרת אותה מבית ומחוץ" לא רק כפירה בפנים אלא ניכרת הכפירה אף מבחוץ,,,"
ופני הגבאי חפו.

ואני הנני מביא את המבול מים על ... כל אשר בארץ יגוע (ו,יז)

מפרש רש"י במקום:

ואני הנני מביא, הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר, מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח. ה).

ונרמז גם בגימטריא: "ואני הנני מביא את המבול על הארץ" בגימטריא "מה אנוש כי תזכרנו".

ומן הבהמה אשר איננה טהורה (ז,ח)

אריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות וכו' (פסחים ג').

ומקשים העולם והרי נכתב בתורה הרבה בבעלי החיים "טמאים המה לכם" וכן "והנוגע בנבלתם יטמא" ועוד???

ותירץ בספר "כרם צבי" שכאן בדווקא הקפיד הכתוב, שהרי נכתב במדרש כי אלו הבעלי חיים שזכו ונכנסו לתיבה היו מאלו שלא קלקלו את דרכם ולכבודן שינה הכתוב.

מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה, (ז,ח-ט)

סוק זה מלמדנו ששום בעל חיים לא יכול היה להיכנס אל התיבה, אלא אם כן היה לו בן זוג.

המדרש מספר כי השקר ביקש אף הוא להיכנס אל התיבה, ומשום כך הוא חיפש לו בת זוג. בראותו את

פרשת נח

האמת הולכת בדרכה אל התיבה הוא ביקש להצטרף אליה. הוא אמר: "הבה ניכנס ביחד; את מפורסמת בגללי, ולכן אני בן זוג ראוי לך." האמת הסכימה; ואולם כאשר הם התקרבו אל התיבה החל השקר לחשוש שמא נח לא יקבל אותו, ולכן ביקש מן האמת את אדרתה, כדי שלא יזהו אותו.

"את אינך צריכה אדרת", הוא אמר לאמת, "כיוון שכל אחד יכיר מייד בכך שאת אמת".

האמת הסכימה, ושניהם הוכנסו אל התיבה. אחרי המבול יצא השקר מן התיבה אך הוא לא השיב לאמת את אדרתה. ומאז ועד היום לובש השקר את אדרתה של האמת, ומשום כך לא פעם קשה לזהות אותו.

שנים שנים באו אל נח (ז,ט)

ב"ילקוט שמעוני" אומר: בא השקר ורצה להכנס לתיבה. אמר לו נח, אתה לא יכול, אלא אם כן תשא לך לאשה איזו בת זוג. יצא השקר ופגש בפֶּחַת. אמר לו הפחת מאין אתה בא?

ענה השקר, אני בא מנח, שרציתי להכנס לתיבה ולא נתן לי. אלא אמר לי אם יש לך בן זוג אתה נכנס. האם אתה רוצה להיות בן זוגי?

אמר לו הפחת לשקר, ומה אתה נותן לי? אמר לו השקר, אני עושה אתך הסכם. כל מה שאני אוסף אתה לוקח, וכך סיכמו ביניהם כל מה שהשקר מכניס הפחת לוקח. ונכנסו שניהם לתיבה. כשיצאו, היה השקר הולך ומכניס והפחת לוקח ומאבד כל מה שנכנס. אמר לו השקר איפה כל מה שהכנסתי? ענה לו הפחת ולא כך סכמת איתי, שכל מה שאתה אוסף אני לוקח, ועל זה נאמר "כי הרה עמל וילד שקר".

והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכוסו כל ההרים (ז,יט-כ)

מקשה הרמב"ן: מזה שהתיבה נחה על הרי אררט כשחסרו המים, משמע שהם היו ההרים הגבוהים ביותר, והרי ידוע לנו שהרי אררט הם לא ההרים הגבוהים ביותר!?

רבינו הנצי"ב מוולוז'ין בספרו "העמק דבר" אומר, שהמבול גרם לשינוי פני כדור הארץ ומכאן ראיתו. שהרי: "לפי הנראה מפרשה זו היו הרי אררט גבוהים מכל ההרים שבעולם, ובאמת אינו כן, אלא אותם ההרים נעשו בימי המבול וגם שינו בעולם במעיינות, כדאיתא במדרש רבה דאע"ג שנסכרו אח"כ כל מעיינות מכל מקום נשתירו כמה מעיינות ששוטפים עד היום".

ובספר "שערי אהרון" כתב לפרש ע"פ מה שכתב הרבינו בחיי דיישובו של אדם הראשון היה בהר המוריה ושם היו תולדותיו. עכ"ל. וכל הישוב עד נח לא התפשט למרחוק רק בסביבות ארץ ישראל.

וכמו שכתב רש"י לעיל (ו יז) דנקראת שנער שנערו שם כל מתי מבול, משמע שהישוב היה בסביבות אלו. והתפשטות הישוב ע"פ כל העולם מצינו רק אחרי דור הפלגה,

ולכן יתכן לומר שמה שכתוב ויכוסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים, כוונת הפסוק רק במקומות הישוב. כי במקומות הרחוקים מאד לא היה צריך לכל זה כי לא הספיקו לברוח כל כך רחוק עד שהמבול השיג אותם ושטף אותם. עי"ש.

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד (ז,כג)

רש"י בפרשת עקב על הפסוק "ואת כל היקום אשר ברגליהם" פירש: זהו ממונו של אדם שמעמידו על

פרשת נח

רגליו.

ויש לדון, מדוע העניש הקב"ה את אנשי דור המבול בשני עונשים - מיתה וממון. והלא אמרו חז"ל דאין אדם מת ומשלם. והתוספות במסכת ע"ז דף ע"א כותב שגם אצל גויים יש את הדין של "קים ליה בדרבה מיניה", ואם כן, כיון שהיו חייבים מיתה, איך יתחייבו גם ממון, שאבד כל היקום שהיה להם.

ומתרץ הרב רחמים ניסים יצחק פלאג'י בספרו "חלק יפה" שההלכה היא "שקים ליה בדרבה מיניה", אומרים רק כאשר אדם חייב מיתה בידי אדם אבל במיתה בידי שמים אין את הדין הזה, כפי שאומרת הגמרא במסכת כתובות דף ל' שאין הלכה כרבי נחוניא בן הקנה, שהיה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומים. והואיל והמבול הוא מיתה בידי שמים לכן אבד גם ממונם.

ותנח התיבה בחדש השביעי ב"ז יום לחודש על הרי אררט (ח,ד)

ותנח התיבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחודש על הרי אררט

רש"י לעיל וכאן אומר ומוכיח שהתיבה שגובהה היה שלושים אמה, היתה משוקעת במים אחד עשר אמה שהרי המבול הפסיק בא' סיון ובא' אב נראו ראשי ההרים כמו שמבואר בפסוק הבא 'והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד לחודש נראו ראשי ההרים' ואם מפלס המים בשיאו היה 15 אמה מעל פסגות ההרים כמו שנאמר (לעיל ז, כ) 'חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכוסו ראשי ההרים'

אם כן נמצא קצב ירידת המים 15 אמה ב-60 יום, דהיינו אמה ב-4 ימים

ואם כן איך יתכן שרק 16 ימים אחרי תחילת ירידת המפלס כבר נאמר 'ותנח התיבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחודש על הרי אררט' ?

מכאן מוכח לרש"י שהתיבה היתה משוקעת 11 אמות בתוך המים וכך לפי קצב של 4 ימים לאמה, לאחר 16 יום קרקעית התיבה נגעה בפסגת ההר הגבוה ביותר

אלא שהשאלה הנשאלת היא לפי זה:

מבואר בפסוקים דלקמן (יג) ש'חרבו פני האדמה' לגמרי בא' תשרי, נמצא שמשך ירידת המפלס מגובה שיא פסגות וראשי ההרים ועד הנקודה הנמוכה ביותר על פני האדמה גם כן ארך 60 יום נוספים, ולפי החשבון הנ"ל של ירידת אמה ב-4 ימים נמצא שגובה ההרים הגבוהים היה לא יותר מ-15 אמות שלפי השיעור המחמיר ביותר לא מדובר ביותר מ-9 מטר ????????

גם אם נוסיף ונאמר שמעל פסגות ההרים לא היתה שום צפיפות והתכולה היתה 100 מים אבל מתחת קו הפסגות יש גם תכולה של אדמה, אז נאמר שמתחת הקו הזה יש 90 אחוז אדמה ורק 10 אחוז מים שזה נותן לנו פי עשר גובה, זה עדיין אומר שההר הגבוה ביותר הוא 90 מטר ???

פרשת נח

וישלח את העורב (ח,ז)

תשובה ניצחת השיב העורב לנח רבך שונאני ואתה שונאני.

רבך שונאני שהרי מן הטהורים נכנסו שבעה לתיבה ומן הטמאים שנים, ואתה שונאני שאתה מניח מן שבעה ונוטל מן שנים, שמא יפגע בי שר של חמה או שר של צינה ונמצא העולם חסר בריה. (ילקוט שמעוני רמז נח).

ומפרשים כי לכאורה דברי העורב אינם נכונים והרי אם יש רק עורב אחד בעולם ממילא ישמור עליו הקב"ה שלא ימחה מין העורבים מן העולם, ואדרבה כרגע יש לו "ביטוח חיים" שלא יפגע ולא ינזק?

אלא שלפיכך ענה לו העורב שמא יפגע בי שר של חמה או צינה שהרי ידוע שהכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים שאין זה בשליטתו של הקב"ה, וא"כ אומר העורב שמא אני יתקרר ויחלה ונמצא העולם חסר בריה א"כ אתה שונאני שאינך לוקח ממין שבעה.

וישלח את הערב (ח,ז)

מובא בילקוט שמעוני רמז נח: תשובה ניצחת השיב העורב לנח: רבך שונאני ואתה שונאני. רבך שונאני, שהרי מן הטהורים שבעה ומן הטמאים שנים, ואתה שונאני, שאתה מניח מין שבעה ושולח מין שנים. שמא יפגע בי שר של חמה או שר של צנה נמצא העולם חסר בריה.

העורב מטיח בנח אשמה חמורה, שנח שונא אותו, והוא גם מביא הוכחה לדבריו - שהרי את כל הבהמות הטהורות ואת כל העופות הטהורים השאיר נח בתבה, והם ממשיכים לחיות שם בשלום ובשלוה, ורק את העורב שולח נח החוצה, אל העולם שמי המבול לא כלו ממנו, עדין, ורבות בו הסכנות. זאת למרות שלפי ההגיון, כלומר לפי הגיונו של העורב, דוקא אותו אסור היה לשלוח מפני שממנו יש רק שנים, שהרי עוף טמא הוא, ומן הטמאים הוכנסו רק שנים אל התבה. לזלא היה נח שונא אותו, טוען העורב, הוא היה שולח עוף טהור, שיש ממינו שבעה.

לאחר שהעורב מרצה את הטענה הזו שלו, הוא מוסיף: "שמא יפגע בי שר של חמה או שר של צנה"... מה הקשר של שר של חמה ושר של צינה לענין? סכנות רבות איימו על העורב בעולם שמחוץ לתבה, מדוע הוא מזכיר דוקא את השרים האלו, כמי שעלולים לפגוע בו? את התשובה על כך מביא רבי משה אורי קלר בספרו 'ילקוט האורים', בשם ספר 'צנצנת מנחם':

העורב, בתחילת טענתו, סותר את דברי עצמו. הוא הרי טוען, שמאחר ויש רק שני עורבים בעולם, ראוי היה שלא לשלחו אל הסכנה, שמא יפגע וימות, ויחד מין העורבים מן העולם. אלא שהתשובה לטענתו נמצאת כבר בצדה - דוקא משום שישנם רק שני עורבים בעולם, הרי יש לו, לעורב, מעין 'ביטוח חיים', כי בודאי לא ירצה הקב"ה להשמיד את המין הזה מן העולם, ולכן ישמר על העורב מכל פגע. אדרבה, אם היו שבעה עורבים, היתה זו, אולי, סכנה עבורו לצאת החוצה.

העורב, שהכיר בנקודה החלשה של טענתו זו, התחכם ובקש לטען על פי דברי הגמרא במסכת כתבות "הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים" - קור וחום. צנים ופחים - פגיעתם, מבחינה מסוימת, הנה לפי דרך הטבע, ולכן אומר העורב - יש לחשש שמא לא תהיה לו מפניהם שמירה מיוחדת, ש'מגיעה' לו בזכות היותו עורב כמעט יחיד, וללא השמירה המיוחדת עלולים לפגוע בו שר של צנה או שר של חמה, ואז ישאר העולם ללא עורבים.

פרשת נח

ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה (ח,יא)

ובמדרש רבה טרף בפיה, מהו טרף? קטיל, כמו שכתוב "טרוף טורף יוסף". אמר לה אילו שבקתה, אילן רב הווי מתעביד. ומבאר בספר "תולדות חיים", על פי כמה הקדמות:

א. נח רומז על הת"ח כמו שאמרו חז"ל בסנהדרין דף כ"ד ע"א, דתלמידי חכמים שבארץ ישראל נוחין זה לזה בהלכה.

ב. עלה זית רומז על מחזיקי לומדי תורה כמו שאמרו בחולין צב ע"א, אלמלא עליא (עלים) לא מתקיימים איתכליא.

ג. ישראל נמשלו ליונה כידוע. והנה התורה הקדושה ארוכה מארץ מידה, ואם תלמידי חכמים היו צריכים לעסוק בפרנסתם לא היו יכולים להשיג את התורה ולהיות גדולים בה.

לכן נחוץ מאד להחזיק את התלמידי חכמים כדי שיוכלו להקדיש כל עיתותיהם בתורה ויוכלו להגות בה יומם ולילה. וזה מה שאמרה כאן התורה בדרך רמז, "ותבוא אליו היונה" אל נח, היינו ישראל המחזיק בא אל התלמיד חכם "והנה עלי זית טרף בפיה" שקרע את העלה מן הזית, כלומר, שסילק את התמיכה מהת"ח. ורומז לו שמוטב שיתפרנס מיד הקב"ה ולא ע"י בשר ודם. ועל זה אומר המדרש מהו טרף בפיה?

קטיל - רוצה לומר שבאמת אין זו הדרך ואדרבה בדיבורים כאלו קטיל לת"ח, ואילו שבקתה, כלומר, אם ימשיכו לפרנס אותו ולעזור לו ללמוד תורה, אז אילן גדול, ת"ח גדול יהיה ממנו

עלה זית טרף בפיה (ח,יא)

עלה זית טרף בפיה: מה מבשרת ומה דורשת היונה מנח בהביאה לו עלה זית בפיה?

כדי להבין יש ללכת לפרשת בראשית שם האדם ואשתו תופרים מעלה התאנה חגורה למותניהם מן הבושה שנפשם קלקלה מאכילה מעץ הדעת, וזה לפי הדעה שהיה עץ הדעת, תאנה. ויש גם שמסבירים שיש בתאנה מעין ריבוי של תאוה.

ונח שמרגיש שאחרי המבול תהיה לו משימה לתקן את העולם המעוות, אי לכך מכניס לתיבה ע"פ המדרש איחורי תאנים. אך היונה מביאה לנח במפתיע עלה זית ולא עלה תאנה, מדוע?

יש הבדל עצום בין תאנה לזית.

התאנה- אפשר לאכול את פריה כולו כמות שהוא ללא כל הכנה ובכלל היא פרי אלוקי.

הזית - הוא כשלעצמו נוקשה ומר יש בו גרעין וכדי להפיק את השמן את האור ואת המתקוות יש להתאמץ, יש לכבוש הזית כדי לאכול או לכתוש הזית כדי להפיק את השמן.

ואותו הרעיון רצתה היונה ללמד את נח, אתה נכנס כעת לעולם חדש, יש כעת לקום ולפעול במאמץ אנושי להשגת יעדים לתיקון העולם. ולמרות החידלון שראית בצאתך מן התיבה אתה אכן מסוגל בכוחות משותפים להאיר את החושך ולתת לעולם תקווה לאור ולטוב. ולמרות שהמדרש אומר- שרמזה לו שעדיף מזון מר מאת ה' ממזון מתוק מבני אדם אך אדם שלוקח את מעשה ה' (זית) & ומפתח אותו ומפיק ממנו

פרשת נח

שמן למאכל ושמן למאור זה כבר שותף במעשה בראשית וזה רצון ה', נח! עזוב את איחורי התאנה וקח את הזית ממנו תבוא הישועה והתיקון לעולם כולו. והרמז שהאור הגנוז בה לידי ביטוי דווקא בנרות המנורה הדולקים בעיקר בשמן זית זך.

אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו (ט,ד)

כתב החיד"א בספרו 'נחל קדומים': "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" - בשר שהאדם 'משים דמו בכפו' כדי להשיגו אין לאכלו, וכגון בשר שהושג בדרכי גזל וגנבה, וכן בשר שהאדם סיכן נפשו להשיגו, כדבר שמצינו בדוד שלא אבה לשתות המים ששלושת הגבורים סכנו נפשם להשיגם עבורו. לא מים הם - אלא דם!

ואכן באחד הפיוטים להושענא רבה, בו מבקשים אנו להשען על זכות דוד המלך, נאמר:

"למען חיך מכרכר בשיר" - זה דוד שכרכר בכל עז לפני ארון האלוקים (שמואל ב' ו', י"ד).

"המלמד תורה בכל כלי שיר" - זה דוד שמכח נגינתו היו מעינות הדעת נפתחים, ועל ידי כך היה נתן לעסוק בתורת ה' בעמקות הדעת, לדלות ממעמקיה ולגלות צפונותיה. וכדבר שמצינו באלישע שאמר: "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'" (מ"ב ג, טו). ולפיכך כאשר בקש שאול מעבדיו שיביאו אליו איש יודע נגן, הביאו את דוד (ש"א טז, יח).

"מנסך לפניו כתאב שתות מים" - זה דוד, כמספר בנביא (ש"ב כג, טו-טז): "ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבאר בית לחם אשר בשער. ויבקעו שלשת הגברים במחנה פלשתים וישאבו מים מבאר בית לחם אשר בשער, וישאו ויבאו אל דוד ולא אבה לשתותם ויסך אתם לה". ומדוע לא אבה לשתותם? כיון שסכנו נפשם להשיגם (עי' ב"ק סא ע"א).

בשנת השמיטה הקודמת השתוללה האינתיפדה. אחד המשגיחים הותיקים שהיה יוצא ובא בכפרים ערביים בעיני ההשגחה והפקוח על הירקות הגדלים שם, נפצע על ידי מחבלים. אחד מגדולי התורה מאן לאכול מן הירקות שהובאו משם, וטענתו עמו: לא ירקות הם, אלא דם! וכסמך לדבר ציין את פרוש ה'נחל קדומים' לפסוק "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו".

את קשתי נתתי בענן (ט,יג)

קשת הבטחון

לפרשת נח ה"קשת" היא נועדה לשלום או שמא למלחמה?

צריכים אנו לדעת ידיעה ראשונה ובסיסית שהשמים הם המשפעים והארץ היא המושפעת עוד צריכים אנו לדעת שהאדם נברא משמים ומארץ דהיינו נשמה ששייכת לשמים, ומגוף ששייך לארץ.

תפקידו יהיה מעתה לחבר שמים וארץ ומשכך מעשיו הטובים יגרמו שהמשפיע ישפיע טובה והארץ תיתן יבולה, אך אם יתרשל מתפקידו זה, השפע משמים ייפגם וכתוצאה מכך תיפגם גם תוצאות האדמה.

ומכאן נפנה מבט חד אל המפה הסינופטית שהייתה לפני המבול כפי מה שהבנתי מן הפרשנים וזאת בכמה מישורים. נאמר "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה..." כוחות הטבע והחומר היו חזקים

פרשת נח

מאוד מאז הבריאה עד המבול, ולכן האדם היה יכול לחיות מאות שנים.

יש אומרים שהיה באותה תקופה בטבע כוח חומרי כה אדיר עד שגשם היה יורד על הארץ פעם בארבעים שנה. הגשם שירד כתוצאה מריבוי אדים במרחבי הרקיע, הרקיע התעבה עד כדי כך שנצרך לו שנה שלמה כדי להוריד לארץ את כמות האדים הללו שנהפכו למים, לגשם על הארץ ואז שוב מתכונן היקום כולו לארבעים שנות בצורת נוספות, כל זה היה עד המבול. אכן מה התרחש בעולם לאחר המבול, התהוותה הקשת אך מה היא?

דע שקשת יכולה להתהוות רק במהלך היום כשהשמש זורחת ונצנוצי זריחתה מוקרנים על עננים דקים השטים להם ברקיע וחום השמש הופך את האדים לגשם שברגע שנשברת הקרן שמש בזרזיף הגשם או אז מתהווה הקשת בשלל צבעיה ועוד נדבר רבות בעניין צבעיה של הקשת. הם שמראים לנו כאן בארץ את הקשת.

המשנה באבות פרק ה' אומרת ומונה עשרה דברים שנבראו בע"ש בין השמשות כאשר אחד מהם הוא הקשת ואני שואל הרי בין השמשות זה אחר שקיעת גלגל חמה מאופק כדור הארץ אי לכך איך יכולה הייתה להיברא הקשת אם לא ניתן לראותה התמהה? ועוד ידועה המחלוקת בין האבן עזרא שטוען שהקשת נבראת בזמן נח לבין הרב סעדיה גאון שטוען לעומתו שנבראתה בבריאת העולם וכו'.

אלא מסביר המהר"ל בספרו "דרך חיים" שע"ש בין השמשות הוא מושג של משהו הנמצא בין החומר לבין הרוח מה שיוצא שלמרות שהקשת נבראת בערב שבת בין השמשות לא באה לידי ביטוי אלא רק בימי נח וזאת למה?

ההסבר הוא פשוט שהמבול שירד על העולם דאז, למעשה ניקה את השמים מאותם עננים שחורים מאותם אדים רבים שיצטברו שם ברקיע, כך שנשארו פה ושם עננים דקים בגובה הרקיע שכיסו חלקית את השמים ובזמן זריחת השמש נתהוותה הקשת. זה הסבר סלחני משהו אך באמת מלאה הארץ חמס ולא ניתן היה לנקות את העולם מהחמס לכאורה, אלא באמצעות המבול וד"ל.

התורה מעידה שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ אז מידה כנגד מידה השחית ה' באמצעות המבול את הארץ.

במקום זה זקוקים אנו לדברי הספורנו על המילים "והייתה לאות ברית"-בהיות הקשה כפולה, כי אומנם נלאו חכמי המחקר לתת טעם לסדר צבעי הקשת השניה אשר הוא על הפך סדר צבעי הקשת הראשונה המושלמת, וזה יהיה אות לצדיקי הדור שדורם חי בזכותם, כמאמרם ז"ל- כלום נראתה הקשת בימיך? דומה שהקשת מגינה על העולם מחורבן כדוגמת הצדיק המגן על דורו.

עוד נוסף- שכשיעקב מברך את יוסף אומר לו "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", לכאורה הכוונה בחרב ובקשת ז"א שהב' לפני המילה אינה מעצם המילה. אך בהתבוננותנו בתרגום אונקלוס ניווכח שלא כך הוא, כי אכן מתרגם הוא "בצלתי ובבעותי" דהיינו בתפילה ובבקשה נמצא שהב' היא כן חלק מהמילה והקשת נהפכת לבקשה. והכוונה או שקשת דומה לחרב שהיא הקשת גם היא כלי מלחמה כדוגמת החרב, או שאפשר לומר שחרב נועדה למלחמה קרובה וקשת נועדה למלחמה רחוקה, או אפשר כתרגום אונקלוס בצלתי = בתפילתי בתפילה יום יומית מחויבת ובסיסית, לעומת ובבעותי בבקשתי = הבקשה שהינה בקשה נקודתית פנימית בשעת צרה אישית של האדם מול בוראו.

פרשת נח

מה מסמלת הקשת בצורתה בצבעיה ומה היא לעומת הצדיק:

צבעי הקשת הם שבעה ואלו הם: העליון והגבוה מכולם אדום ואחריו כתום, צהוב, ירוק, כחול, תכול(תכלת), וסגול.

ניתן לומר כך: הקשת היא התגלות ה'. ומכיוון שכך גם נבין טוב יותר את הפסוק ביחזקאל ששם ה' מתגלה אלינו דרך הקשת כמו מה שכתוב ביחזקאל א' פסוק כח'- "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני ואשמע קול מדבר".

כן ניתן לומר שזו התגלות ה'. אך ניתן לומר עוד שמעתה דהיינו לאחר המבול נכנסים אנו לעידן חדש וה' מתגלה דרך הצדיק. הצדיק הוא שמגן על הדור.

דוגמא לכך רשב"י שבימיו לא נראתה הקשת כי הוא אות עולם היה וכו'. מעתה שבעת האושפיזין ינהיגו דרך בעבודת ה' שמות האושפיזין הם ידועים ועל פי הסוד הם השבעה שהם למעשה חלק מעשר ספירות.

הספירות שאנו מדברים עליהם הם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. וכל אחד מן האישים דהיינו אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרון, יוסף, ודוד סלל דרך בעבודת ה' ובדרך של חיים בעולם הזה. כך שהיום אנו למעשה נהנים מכל השבעה דרכים ויש לנו החובה והזכות לפעול בעולם על פי קני המידה האלו, כך שלמעשה בחיבור גשם ורוח שמים וארץ נוצרת הקשת שלמעשה מחברת שמים וארץ פיסית ורוחנית הצדיק שכל כולו בשמי שמים שדוגמתו היא הסולם שמוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מצליח הוא איפוא בצדקותו לחבר שמים וארץ ולהגן על הדור וכך לכלל חיי היקום לכל ימות השנה ולכל אדם שנמצא אי שם על פני הגלובוס.

נמצא שהוא מגן על הדור ועל העולם כולו או אז מתגלה רצון ה', יתכן שכך ה' מתגלה על ידי עושי רצונו בכל אתר ואתר ההולכים לאורם של החכמים. לאורם של שבעת הרועים. אולי זה גם עניין האושפיזין בחג הסוכות שכשאנו בצילא דמהימנותא צל האמונה לאורם של הרועים הפוקדים את סוכתינו בחג, ומראים לנו למעשה את כבוד ה' את גילוי השכינה. ניתן להוסיף פן נוסף- יש בנו בני אדם שבעה אפשרויות של התבוננות ויחס אל הסובב אותנו יש אנשים קשוחים וחמי מזג כדוגמת האדום שבקשת, ויש רכים ונוחים כדוגמת הסגול שבקשת ועוד ביניהם הדרגות השונות. ויש המשימים את כל עולם החי בשבעה דרגות אלו מהחי המזוכך ביותר עד הרמש המשוקץ ביותר מדרגות על גבי מדרגות של הופעת השכינה והתגלות ה' ביקום כולו.

הקשת בנויה ממיתר שנמתח על גבי חצי עגול קשיח, משכך הצד העגול הינו לעבר היריב איתו נלחמים. אך הקב"ה בקשת הנמתחת בשמים ביום הגשם כאשר נצוצי אור השמש מתגלים שם הוא את הצד הקשיח העגול על בטנו כביכול לומר סלחתי לכם שובו אלי מחטאותיכם ואשובה אליכם. נמצא הקשת הינה מגינה כעת וכבר לא במצב של לחימה.

מתיחת הקשת תביא לידי כך שהחץ יעוף רחוק יותר, כך אנו ככל שנתאמץ יותר בעבודת ה' כך נוכל לתקן כאן כמה שיותר ואז תהיה השפעתנו לטובה כדוגמת הצדיק לעולם כולו ועל ידי כך לעשות את רצונו יתברך בלבב שלם.

את קשתי נתתי בענן (ט, יג)

מה מסמלת הקשת בצורתה בצבעיה ומה היא לעומת הצדיק:

פרשת נח

צבעי הקשת הם שבעה ואלו הם: העליון והגבוה מכולם אדום ואחריו כתום, צהוב, ירוק, כחול, תכול (תכלת), וסגול.

ניתן לומר כך: הקשת היא התגלות ה'. ומכיוון שכך גם נבין טוב יותר את הפסוק ביחזקאל ששם ה' מתגלה אלינו דרך הקשת כמו מה שכתוב ביחזקאל א' פסוק כח'- "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני ואשמע קול מדבר".

כן ניתן לומר שזו התגלות ה'. אך ניתן לומר עוד שמעתה דהיינו לאחר המבול נכנסים אנו לעידן חדש וה' מתגלה דרך הצדיק. הצדיק הוא שמגן על הדור. דוגמא לכך רשב"י שבימיו לא נראתה הקשת כי הוא אות עולם היה וכו'. מעתה שבעת האושפיזין ינהיגו דרך בעבודת ה' שמות האושפיזין הם ידועים ועל פי הסוד הם השבעה שהם למעשה חלק מעשר ספירות.

הספירות שאנו מדברים עליהם הם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. וכל אחד מן האישים דהיינו אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרון, יוסף, ודוד סלל דרך בעבודת ה' ובדרך של חיים בעולם הזה. כך שהיום אנו למעשה נהנים מכל השבעה דרכים ויש לנו החובה והזכות לפעול בעולם על פי קני המידה האלו, כך שלמעשה בחיבור גשם ורוח שמים וארץ נוצרת הקשת שלמעשה מחברת שמים וארץ פיסית ורוחנית הצדיק שכל כולו בשמי שמים שדוגמתו היא הסולם שמוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מצליח הוא איפוא בצדקותו לחבר שמים וארץ ולהגן על הדור וכך לכל חיי היקום לכל ימות השנה ולכל אדם שנמצא אי שם על פני הגלובוס.

נמצא שהוא מגן על הדור ועל העולם כולו או אז מתגלה רצון ה', יתכן שכך ה' מתגלה על ידי עושי רצונו בכל אתר ואתר ההולכים לאורם של החכמים. לאורם של שבעת הרועים. אולי זה גם עניין האושפיזין בחג הסוכות שכשאנו בצילא דמהימנותא צל האמונה לאורם של הרועים הפוקדים את סוכתינו בחג, ומראים לנו למעשה את כבוד ה' את גילוי השכינה. ניתן להוסיף פן נוסף- יש בנו בני אדם שבעה אפשרויות של התבוננות ויחס אל הסובב אותנו יש אנשים קשוחים וחמי מזג כדוגמת האדום שבקשת, ויש רכים ונוחים כדוגמת הסגול שבקשת ועוד ביניהם הדרגות השונות. ויש המשימים את כל עולם החי בשבעה דרגות אלו מהחי המזוכך ביותר עד הרמש המשוקץ ביותר מדרגות על גבי מדרגות של הופעת השכינה והתגלות ה' ביקום כולו.

הקשת בנויה ממיתר שנמתח על גבי חצי עגול קשיח, משכך הצד העגול הינו לעבר היריב איתו נלחמים. אך הקב"ה בקשת הנמתחת בשמים ביום הגשם כאשר נצוצי אור השמש מתגלים שם הוא את הצד הקשיח העגול על בטנו כביכול לומר סלחתי לכם שובו אלי מחטאתיכם ואשובה אליכם. נמצא הקשת הינה מגינה כעת וכבר לא במצב של לחימה.

מתיחת הקשת תביא לידי כך שהחץ יעוף רחוק יותר, כך אנו ככל שנתאמץ יותר בעבודת ה' כך נוכל לתקן כאן כמה שיותר ואז תהיה השפעתינו לטובה כדוגמת הצדיק לעולם כולו ועל ידי כך לעשות את רצונו יתברך בלבב שלם.

איך בודקים אם ההנאה היא חיובית? (ט, כ-כה)

איך בודקים אם ההנאה היא חיובית?

יִחַל לֵךְ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטֵּעַ כָּרֶם: וַיִּשֶׁתּ מִן הַיַּיִן, וַיִּשְׁכַּר, וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה... וַיִּיקֶץ לֵךְ מֵיֵינוּ וַיִּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקֶּטָן: וַיֹּאמֶר אֲרִיר כָּבֵעַן עָבַד עֲבָדִים יְהִי לְאֶחָיו: (בראשית ט' כ' כ"ה).

פרשת נח

את הסיפור של "נח והיין" כולנו מכירים עוד מהגן של ציפי ושושי, אנו נפגשים איתו כל שנה בבית הכנסת בקריאת התורה, ואנו יכולים לדקלם אותו גם מתוך שינה. אך למרות בקיאותנו הרבה בסיפור הזה, לא הרבה שמים לב לכך שיש כאן נקודת חן מעניינת ומחכימה עד מאוד המאלפת אותנו בינה ועצה, וחובתנו להתבונן במסר הטמון בה.

אך טרם נמשיך - נצהיר!

אין ספק שנח היה אדם גדול, הרי הוא היה בדור מלא פשע ורשע - ולמרות זאת הוא הצליח לשמור על עצמו ולא להיגרר אחר החברה ופשעיה, ברור שנח היה הרבה יותר רוחני מאיתנו - ולא לחינם נאמר עליו הפסוק בראשית 'וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה' (בראשית ו' ח').

ומה שנכתוב על נח בהמשך המאמר - דברים שמעוגנים בחז"ל, זה לא נכתב חלילה מתוך זלזול, אלא רק כדי להפיק לקחים ולהתרומם בעבודת ה'.

ובכן, המבול תם ונדם, התיבה נוחתת על הרי אררט, נח יוצא מהתיבה ונוטע כרם - ונעשה לו נס וכבר באותו יום הכרם הניב ענבים עסיסיים (תרגום יונתן ט' כ'), נח בוצר את הענבים ועושה מהם יין משובח - ושותה מהיין יותר מהמידה (בראשית רבה ל"ו ג'), עד שדעתו משתבשת עליו (רד"ק ט' כ').

במדרש מובאים תיאורים מאוד קשים על נח באותו זמן, ואלו הן: נח היה מרקד כקוף - התלכלך בטיט ורפש - התגולל בקיאו ובמימי רגליו (ילקו"ש ס"ז, מדרש אגדה ט' כ"א ד"ה וישת).

באותו זמן נח גם עבר השפלה גדולה, "חם - וכנען" התעללו בו בצורה קשה ומרושעת (מחלוקת רב ושמואל בסוג ההתעללות סנהדרין ע' ע"א), ויש שביארו שכנען הזיק את נח על ידי "כישוף" (ספורנו ט' כ"ב), ולמרות שנח היה ער באותו זמן שבוצעה בו ההתעללות, מחמת נשיכרותו הוא לא היה בהכרה שכלית כדי להגיב (מלבי"ם ט' כ"ד).

עבר זמן מה, יינו של נח פג ודעתו החלה להתיישב, הוא מתחיל לעכל את מצבו העגום ואת מה שעשו לו "כנען וחם", אך את הנעשה אין להשיב - וכל מה שנותר זה רק לקלל ולהעניש את כנען ואת חם על שזלזלו בו והזיקו לו.

עד כאן הסיפור ההיסטורי - והטרגדיה הנוראה שעברה על נח באותו זמן, ועל פי דרך "הרמז" אנו למדים מכאן מוסר השכל עצום לדורות, ומגלים כאן את ארבעת השלבים שעוברים על האדם החוטא:

וַיִּשְׁתֵּי - האדם נמשך לכל מיני תאוות מותרות והוא מחזר אחר הנאות העולם הזה, אוכל טוב ומוצלח, יין עסיסי ומשובח, מעמד חברתי מנופח, הוא שוקע בהבלי העולם הזה והופך את נשמתו האצילית - לגשמית וגסה, ולאט לאט מתפתח אצלו מצב של...

וַיִּשְׁכָּר - הוא מתמכר להנאות כמו שיכור המתמכר ליין, הוא נהיה עבד נרצע לתאוה ולא מסוגל לשלוט במצב, הוא מוכן להקריב למען התאוה את ממונו, את הנימוס והערכים, את אשתו ואת הילדים והשכנים...

וַיִּתְגַּל - האדם מתגלגל כך כל החיים - עד שמגיע עת פקודתו והוא עולה בסערה השמימה, ואז...

וַיִּיקַץ נֹחַ מֵיֵינוֹ - האדם עולה לעולם האמת ומתפקח מיינו ומכל תאוותיו - ומקבל עיניים נכונות וקדושות, ואז הוא תופס שבסך הכל היה מדובר בתאוה מטופשת אשר לא הועילה לו כלום לעולם הנצח, ובעצם

פרשת נח

הוא בזבז את חייו לריק והפסיד במו ידיו שכר נצחי. שהרי אם הוא היה מנצל את חייו כראוי ונותן לתורה לשלוט בו - ולא לתאוה, הוא היה מקבל על כל רגע ורגע מימי חייו שכר רם ונשגב. אך מחמת שהוא נגרר אחרי תאוותיו והפך אותם למפעל חייו, הוא עומד כעת בעולם האמת, דל ומדולדל ברוחניות ובשכר.

וַיֵּאמֶר אֱרֹר כְּבֶעַן - באותו זמן שהאדם יגלה באיזו מערבולת רוחנית הוא נמצא - הוא יבכה בכי מר על ההחמצה הגדולה של החיים ויקלל את יצר הרע קללות נמרצות, על כך שפיתה אותו והעסיק אותו בתאוות מטופשות והנאות חולפות - ומנע ממנו להשקיע בעבודת ה' להכין "צידה לדרך" לעולם הנצח.

עד כאן המסר של הרב נח על פי "דרך הרמז", והאמת היא שרבותינו היקרים כבר כתבו לנו את זה במילים ברורות, וזה תוכן דבריהם:

אצל נח התקלה והאסון הגיעו דרך היין - אך האמת היא שזה לא קשור רק לשתיית יין, אלא כל מי שנמשך אחרי הנאות ותאוות - הרי הוא מאבד על ידי כך את עולמו, משום שהתאוה מתגברת עליו וטורדת אותו גם מהעולם הזה וגם מהעולם הבא (רבינו בחיי בראשית ט' כ').

ואם ישאל השואל: מה, באמת אסור להנות מהעולם הזה? האם התורה רוצה שנתנזר מכל תענוגות העולם ונמנע מעצמנו כל הנאה ופינוק? לא ולא! אין ספק שמותר לאדם להנות מהשפע המבורך שהבורא נתן לנו כאן בעולם, ולאמץ את דברי הגמרא שאמרה: "לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם" (סנהדרין ל"ז ע"א).

אף אחד לא מבקש ממנו לעזוב את הבית המשוכלל והמאובזר ולעבור לגור ביערות ומערות ונקיף הסלעים, ולהתענות שם בחיק הטבע. רק מה, חובתנו להקפיד על שתי דברים עקרוניים. איזה שתי דברים?

(א) כולם יודעים שלאחר שנח יצא מהתיבה - הוא נטע כרם ענבים, אך לא כולם יודעים את המדרש הבא שכתוב בו כך:

לאחר שנח יצא מהתיבה והחל בנטיעת כרם הענבים, בא לקראתו השטן ואמר לו: רצונך שניטע את הכרם ביחד - אני ואתה? הסכים נח לעצתו, ונטע את הכרם ביחד עם השטן (ילקוט שמעוני ס"ז).

הבנתם מה הייתה השגיאה הראשונה של נח? במקום לגרש את השטן ולתת לו גט כריתות לנצח, הוא עשה איתו עסקים וניסה להיעזר בו.

(ב) נח שתה יותר מהמידה הנצרכת לו (בראשית רבה ל"ו ג'), לכן הוא הגיע לשפל שהגיע. אך אם הוא היה שותה כפי המינון שגופו יכול לספוג ולהתבשמ - ולא מעבר לכך, הוא לא היה מגיע לאותו מצב.

אלו שתי הנקודות שראינו אצל נח, והם מלמדים אותנו יסוד גדול:

יהודי יקר! מותר לך להנות מתענוגות העולם ומנעמיו. אך לפני שאתה מתפתה לכל הנאה שקורצת לך, תברר שתי נתונים: (א) מיהו הבחורצ'יק שעומד מאחרי אותה הנאה ומושך אותך אליה. האם יצר הטוב - או יצר הרע. ואם תגלה שידו של יצר הרע במעל וההנאה והתאוה אינם חלקים, אל תפתה לדבריו ואל תיכנס איתו לשותפות.

(ב) גם אם מדובר בהנאה מותרת ונחוצה ומומלצת, תבדוק אם אתה מבצע אותה "במינון הנכון", ואינך חורג יותר ממה שנחוץ לך.

פרשת נח

לדוגמא: יום אחד עלה בקרבו של מושיקו איזה קול פנימי ולחש לו: מושיקו הבונבון, תראה איזה מזג אוויר נעים, מה דעתך לצאת לסיבוב קצר בחוצות קיריה? זה יועיל לך לבריאות הנפש, יפיג לך את הלחצים, ינסוך בך כוחות, הטיול הזה משחרר... מאוורר... מושיע ומגן...

מושיקו היקר! אתה רוצה לצאת לסיבוב ולהנות מהאוויר הנפלא שה' מפזר בעולמו? אין בעיה חמודי. אך לפני שאתה מפליג לדרכך, תבדוק מי עומד מאחרי ההצעה הזו. האם יצר הרע - או יצר הטוב. מה הכוונה?

תבדוק האם מדובר במקום כשר ונקי שיאוורר אותך מבחינה גשמית - אך גם לא ישרוף אותך מבחינה רוחנית, או שמא מדובר במקום פרוץ ורצוף מבחינת הקדושה והצניעות, והסיבוב שם עלול להכשיל אותך בפגם העיניים... בקיצור, תבדוק אם יצר הטוב עומד מאחרי ההצעה המפתה - או שמא יצר הרע.

גם לאחר שהגעת למסקנה שהכל כשר ונקי ואין מכשול באופק, עליך לבדוק את עניין המינון. האם באמת אתה זקוק ליציאה הזו, לשחרר לחצים ולשאוב כוחות נפש ולהתאוורר, או שמא מדובר ביציאה מיותרת? אם תגלה שהיציאה נחוצה לך ותביא לך תועלת, צא לדרך. אך אם היא מיותרת כדאי לך להימנע ממנה ולהשקיע את האנרגיה הזו בעבודת ה'.

אתה רוצה לאכול אוכל יוקרתי ולא שיגרת? מברוק! אין לתורה עם זה שום בעיה. רק אל תשכח לבדוק שתי דברים:

(א) אם יצר הרע לא היוזם של התאוה הזו והוא חפץ להכשילך (בענייני כשרות המאכל, במסעדה מעורבת וכו'),

(ב) תבדוק את המינון. האם אתה באמת זקוק להנאה הזו כעת, האם ההנאה הזו תועיל לך להבריא את נפשך ותשמח אותך ותרומם את כוחותיך בעבודת ה', או שמא מדובר בהנאה מיותרת מבחינתך "בגדר תאוה בלבד". לדוגמא: אכלת מנה אחת, הזמנת עוד מנה, כבר מיצית את ההנאה והשלמת את החֶסֶק שהרגשת, אם כן למה אתה מזמין כעת מנה שלישית...

אם נעשה את החשבון הזה לפני כל צעד - נהפוך את החיים שלנו למקודשים יותר, וגם נקבל שכר על כל הנאותינו. שהרי השקענו בהם חשבון רוחני והפכנו אותם לעבודת ה', ועל עבודת ה' מקבלים שכר מלא בעולם הבא.

לאחר שהפנמנו את צורת החיים הזו שלמדנו מהרב נח, נפתרה לנו שאלה גדולה.

כאן בפרשה אנו רואים שנוח שותה יין ומאבד את דעתו ורוקד כמו קוף וכו', ואילו בהמשך החומש כאשר יצחק אבינו שותה את היין שיעקב מגיש לו - לא ראינו שהוא התנהג כך. אדרבה, יצחק נשאר צלול בדעתו ובירך את יעקב ברכות נפלאות, והוא הסתדר עם היין מאוד יפה. כיצד זה יתכן?

מה הסיבה לכך שאצל נח מחיר שתיית היין היה נורא, ואילו אצל יצחק היין לא השפיע עליו כלל לרעה?

הוא אשר אמרנו. השותף של נח בנטיעת הכרם, היה השטן, והוא זה שדרבן את נח לשתות את כמויות היין, וכאשר יצר הרע מעורב בתמונה ומדרבן את התאוה, אין פלא שלא יוצאים מזה דברים טובים.

אך אצל יצחק אבינו היין היה בקדושה ובטהרה, ללא קשר עם היצר הרע. [מבואר בחז"ל שהמלאך הביא את היין הזה ליעקב - ויעקב הביא את היין ליצחק (תרגום יונתן כ"ז כ"ה)]. וכאשר המניע קדוש וטהור ושתיית היין נעשית בשביל דברים טובים (כדי לברך) ומאחריה עומד יצר הטוב, אזי היא הופכת לקדושה

פרשת נח

ומבורכת - ואין איתה שום בעיה.

דבר נוסף, אצל נח ראינו שהוא שתה למעלה מהמידה. זה פלא שהוא הגיע לאן שהגיע? מצד שני יצחק אבינו שמר בשתייה על איפוק, מובא בחז"ל שיצחק שתה את היין עם הפסקות - מתוך שליטה ובקרה, כדי לא להיות גרגרן (משך חכמה בראשית כ"ז כ"ה). וכאשר יש בקרה על ההנאה והמינון שלה, ניצלים מכל מכשול.

אם כבר העלינו כאן את נושא "הנאות העולם" והשכלנו להבין מתי ההנאה היא בריאה ומותרת - ומתי היא פסולה ומסוכנת, כאן המקום להשלים עוד פרט בעניין.

יש בתורה מצווה יקרה שנקרא "קדושים תהיו" (ויקרא י"ט ב'), וביאורה כך: עשו כל מה שאפשר, כדי להבטיח שתמיד "קדושים תהיו", ולא תיפלו חלילה באיזו עבירה (של"ה פרשת קדושים תורה אור ב').

במילים אחרות, האדם מצווה לעשות לעצמו כל מיני סייגים וגבולות נוספים מעבר למה שה' אסר עליו, כדי לשמור על עצמו ולהימנע מנפילה רוחנית חלילה. זה מה שעומד מאחרי הציווי "קדש עצמך במותר לך" (יבמות כ' ע"א).

משום כך מוטל על האדם להתאמץ למען בורא עולם ולהקריב מעצמו עוד קצת, ולפרוש מכל הנאה שאינה נחוצה לו ולא תורמת לו כל תועלת אמיתית (של"ה עשרה מאמרות מאמר שביעי).

ולמצווה זו יש מספר טעמים,

הוא היה גיבור ציד לפני ה' (י,ט)

ידועים דברי רש"י: "נתכוון להקניטו על פניו... מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו".

רש"ר הירש חולק. לדבריו, המלים "לפני ה'" תמיד מציינות דבר שנעשה בהתאם לרצון ה'. אם כן, יש צורך לחפש הסבר(ים) מדוע מתואר רשע כנמרוד כ"גבור ציד לפני ה'".

המלבי"ם מסביר שכל אנשי אותו הדור התפלאו על כוחו העצום של נמרוד, שהצליח להכניע ולהתגבר על בעלי חיים כמו אריות, דובים וכו', וייחסו את כחו וגבורתו ליכולת על-טבעית/אלוקית, ונמרוד מצדו עודד גם הוא את התפיסה הזאת. יתר על כן, הוא הקריב קרבנות ("לפני ה'") כדי לשכנע את כולם שהוא מנהיג דתי ואדם ערכי ורוחני (אברבנאל), וכמו שמצאנו בעשו שהיה גם הוא "איש יודע ציד" "לצוד ולרמות" (רש"י כה:כז).

הנצי"ב מסביר בצורה אחרת. נמרוד ייסד את המשטר והמלוכה בדורו "ובאמת היה רק רצון ה', וזהו קיום העולם, שאלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו... ומקרי עבד ה' (!) כמו נבוכדנאצר הרשע שנקרא 'עבדי' (ירמיה כה:ט ועוד), ואף על פי שהרשיע לעשות בכל זאת משום שהיה שבט אפו של הקב"ה ובו השלים הקב"ה רצונו, משום הכי נקרא עבד ה', וכך היה נמרוד הרשע".

כידוע, לא כך מפרש רש"י. לפי רש"י, נמרוד לא היה לא רמאי, לא מתחזה ולא מגשים רצון הקב"ה בעולם, אלא עובד עבודה זרה שדחף את בני דורו "למרוד במקום". וכך מפרש רש"י: "לפני ה' מתכוון להקניטו על פניו... מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו".

פרשת נח

ומה עם טענת הרב הירש שהמלים "לפני ה'" תמיד מתייחסות לעשיית רצון הבורא? אומר "הכתב והקבלה" לא נכון! המלה "לפני" לפעמים מתפרשת כ"בניגוד", "מול", "כנגד" כגון (בקרח ועדתו) "ויקומו לפני משה".

מי ששונא את המקום, שונא גם את ישראל המאמינים בו ודבקים בו. "וינוסו משנאיך מפניך" "אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והיה העולם" (רש"י, במדבר יא:לג).

משום כך השליך נמרוד את יריבו הגדול, אברהם אבינו, לתוך כבשן האש, ולכן הוא נקרא גם בשם אמרפל, משום שאמר לאברהם 'פול לתוך כבשן האש' (רש"י יד:א).
ועם כל זאת, "המה כרעו ונפלו, ואנחנו קמנו ונתעודד".

וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים (יא,כח)

השקעה נצחית

בפעם הראשונה הגיע לשם ר' משה כממלא מקום לשבוע במקום ר' אשר ידידו. זה היה קשה לעבור דרך כל השערים הכבדים, והדלתות החשמליות, ותחת מעקב צמוד כשעדשות המצלמות קולטות אותו - להיכנס אל בין הכתלים האפלוליים, הצבועים במרה שחורה.

בית הסוהר - היה בשבילו משהו עלום ורחוק. שטח סגור - תרתי משמע. לא רק שלא חלם שאי פעם תדרוך כף רגלו שם, הוא גם מעולם לא דמיין שהבית הזה ויושביו יתפשו את מוחו, ליבו ומחשבותיו.

אבל, מה' מצעדי גבר. מילוי המקום, הפך להיות למשרה קבועה, ובהוראת רבו עשה זאת באהבה, בחן, ובהצלחה. יום - יום מצא את עצמו מול קהל מאזיניו הנלהב, השותה בצמא את דבריו. היו אלה האסירים שומרי דת ומסורת, שהנהלת בתי הסוהר מצאה לנכון להעסיקם בשעתיים של בוקר בהרצאות תורניות, כפי דרישתו הנחרצת של רב בתי הסוהר.

הייתה זו בשבילם, שעה של קורת רוח. את הגוף אפשר לנעול מאחורי סורג ובריח, אבל את הנשמה - את הרוח, אי אפשר לכבול. באותו זמן טעמו טעמה של חירות, כי הרי אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה.

במתק לשונו היה ר' משה מתאר להם את קרבנתם וחיבתם לאביהם שבשמים. והיו הדברים מתוקים מנופת צופים. הוא היטיב לחזק אותם באמונה ובטחון. הוא היה מתבל את דבריו במדרשים ובסיפורים מהחיים. קרני אור חדרו לחשכת גלותם, שמעו ותחי נפשם. בסיום ההרצאה, זכה בטפיחות שכם, לחיצת ידיים, חיוך פה וחיוך שם, ונפרד מהם ליום הבא לטובה. הסוהרים הכירוהו והוקירוהו. לא שעמד לשוחח עמם שיחת רעים, אבל, תמיד הכניסוהו בכבוד וברצון. חוץ מיואב. יואב נשא את תואר השומר של אולם ההרצאות ורישום הנוכחות. דווקא הוא שעמד בקרבת מקום באופן קבוע היה נראה עוין. פניו כעוסות, ורוחו קצרה, בכל עת שר' משה הופיע. יואב גם התעלם מברכת ה"שלום" החביבה והחייכנית של ר' משה. אי אפשר לומר שהיחס הדוחה נעם לו, אבל גם לא הצליח למנוע אותו ממילוי המשימה.

היה זה ביום חמישי כשסיפר להם בבהירות ובהטעמה את פרשת השבוע. לפתע הוא ראה את יואב, מרים אליו עיניים, ומקשיב בתשומת לב. העניין הנלמד היה על אברהם העברי שהכיר את בוראו. ביום חשב שאולי החמה היא כל יכולה, ומששקעה לעת ערב, ראה שאין בה ממש. בלילה חשב שאולי את הירח יש לעבוד, ומשהפציע השחר ולא היתה לו הממשלה, ידע אברהם אבינו שלא לו המלוכה.

פרשת נח

עד שהציץ עליו בעל הבירה. "והאלילים כרות יכרתון" - דיבר בהתלהבות. "הנה במשך כל הדורות קמו ונפלו אלילים שהעולם סגד להם. והם קרסו והתמוטטו. ואז אמרו התועים והטועים: טוב אין בהם ממש. נחפש אידיאולוגיה אחרת. אבל ראו נא גם ראו שהכל חלף מן העולם. כעשן כלה וכאבק פורח".

וכאן הגביה ר' משה קולו ועם כל ה"ברען" זעק: "אחים יקרים! רק התורה היא נצחית! רק השי"ת הוא נצח נצחים! נצח ישראל לא ישקר. שלושת אלפים שנה והתורה לא משתנה. על האידיאולוגיה הזאת אף פעם לא וויתרו בני עמינו. עם כל התמורות, עם כל השינויים והתפניות, כאז כן עתה. אותם תרי"ג מצוות, אותם פסוקים, אותם מדרשים. כי האמת היא רק אחת, ולנצח.!"

היושבים פרצו ספונטנית בשירה: "משה אמת ותורתו אמת". ומחוגי השעון הראו כי הגיע סוף השיעור.

כשסיים ר' משה נשם לרווחה. למרבה הפלא חונן אותו יואב במנוח ראש לאות פרידה. גם למחרת ישב יואב בהרצאה, כתלמיד מן המניין. ואף בימים הבאים. כשחש ר' משה שהתרגל לתופעה החדשה, השתומם לשמוע בתום השיעור בקשה מיואב הסוהר שיש לו משהו לומר בחדר הסמוך. ר' משה הפטיר: "בבקשה. ברצון".

משנכנסו לחדר. "כן יואב יקירי, כולי אוזן. אני איתך."

"תשמע, אתה מרצה מעולה. המילים שלך כולן מבוססות, איכותיות, ועומדות במבחן האמת" - "אתה דיברת על אברהם העברי ואיך שהכיר את בוראו, כשראה שהכל חולף וזמני. נכון?"

אלו הם בדיוק קורות חיי. בצעירותי שרתתי בצבא. הציונות הייתה האליל לו סגדתי. חשתי שאני ממצה את עצמי, מוסר נפשי למען המולדת. נקים צבא חזק, נשמור על האזרחים, נגן עליהם. הרבה דם ראיתי נשפך, רבים מחברי קפחו חייהם הצעירים על המזבח הזה. וחשבתי שהכל כדאי.

גם כשסיימתי את השירות הסדיר שובצתי כשומר, או כעובד בשירות בטחון. עד שחוויתי את התופת באחד הפיגועים בירושלים. אתה רואה, יצאתי חי משם, אבל קברתי שם את הציונות. מה זה שווה? לא צבא לא מדינה. אין מי או מה שיגן על אזרחים בעורף, ברחוב ובחצר. הגעתי הביתה מתוסכל. בזבוז של חיים. איך אמרת? הכל קרס ונגוז. חיפשתי משהו שינעים את שנותיי המתקדמות. אמרתי לאשתי, נעזוב את העיר נקנה וילה באזור פיתוח. אני רוצה שקט. להשתחרר, לא יודע אפילו ממה. והיא הסכימה. מכרנו את ביתנו, שהיווה את כל רכושינו, הצטרפנו לפרויקט שבנה קבוצה של וילות על צלע הר בקרבת ירושלים. חתמנו חוזה, קיבלנו מסמכים עם הרבה אותיות קטנות, והבנייה החלה בתנופה. קצת שקענו בחובות.

לא נורא. לא כל יום בונים בית. הרבה מחשבה השקענו בכל פריט וכבר הרגשנו שהחלום מתגשם. הכל התנהל למישרין עד טופס 4 והנה חומה. השטח אינו מיועד למגורים - אמרו לנו במשרדים לרישום מקרקעין. זהו שטח ציבורי לבניין בתי מלונות. אז למה אף אחד לא אמר לנו מלכתחילה - ? שאלנו, והם נשאר אדישים.

בכינו, צעקנו, שבתנו. מאום לא עזר. פשרה אחת הציעו לנו: הנכם רשאים להשכיר את הבתים כצימרים או כבתי נופש לתקופות קצרות. הבלים! מי רוצה לבוא לשורת וילות מבודדת? מעטים. ואני בעל הבית לא יכול לדור שם. ותבין, את הדירה שלי מכרתי! נשארתי בלי כלום, מאוד נשברתי.

ואז ספרו חברי לצרה שהם מינו עורך דין ממולח ומאוד מצליח, לטפל בבעיה שלנו. מה שמו? ביקשתי

פרשת נח

לדעת. בועז ידין - אמרו לי. בועז ידין??? כן. מה יש? יש לך התנגדות- ? תמהו על תגובתי. לא סתם, היינו חברים, נלחמנו זה לצד זה באותה פלוגה. איזה עולם קטן.

באותו יום הגעתי הביתה מהורהר. את שומעת? אמרתי לאשתי. גדי גומר צבא והולך לאוניברסיטה!!! מה עולה בדעתך? חשבה שהשתבשה עלי דעתי. גדי שלנו יש לו ידי זהב והמון סבלנות הוא החליט שהוא רוצה להיות מהנדס מכונות, ונרשם לטכניון בחיפה. שכחת?

לא שכחתי - הייתי נחוש בדעתי. תראי איפה בועז ידין - חברי לפלוגה. את רואה היה פקח יותר ממני. לא מתכוון בשירותי בטחון. למד, הוציא דוקטורט למשפטים, והיום יש לו כל טוב סלה. כבוד, כסף ומה לא? הוא העורך דין שלנו. את מבינה? אבא רוצה את הכי טוב לבן. אני רוצה שיהיה מאושר. גדי ירשם לאוניברסיטה העברית! חד וחלק. טוב - ראתה את התקיפות שלי, ומשכה ידה מן הוויכוח. קודם שיגמר צבא. אני מחכה ליום הזה, אלוקים ישמור עליו.

מאז, הייתה כל מילה של בועז חשובה ויקרה בעיני. ראיתי בו את מי שכל הקלפים בידי, ברצותו ישחרר את ביתנו, וברצונו יעקל. התחנפתי אליו, ושיישאר בינינו, גם שיחדתי אותו. תחבתי מתחת לשולחן כמה אלפים טובים, העיקר שיזיז עניינים. אוי, לו הייתי אני משפטן... בועז עשה קריירה... גדי כבר יהיה חכם ממני. אעבוד משמרות לילה, ואממן לו את הלימודים. אליל חדש שסגדתי לו: האוניברסיטה העברית.

לפני שבועיים התנפץ גם האליל הזה לרסיסים. מטבעי ומתוקף תפקידי, אינני רגשן, ולא רך לבב. אבל באותו יום בכיתי. חברי לצוות לא ירדו לסוף דעתי. מה לעשות? ניסו להרגיע. הם לא הבינו מדוע אני נסער כל כך. אתה לא יכול לתאר לעצמך את מי הביאו "אחר כבוד" הנה, למקום המבהיל הזה. לא תאמין. את בועז ידין!!! הוא נתפש בקלקלתו, ונכלא בעוון מעילה בכספי לקוחות.

זהו. זאת אומרת שגם האושר הזו היא מעורערת, גם משם נפל בועז והתדרדר, מעד ויצא מכל עסקיו בעירום ובחוסר כל. קנסות יצטרך לשלם. ויגמרו לו את הכסף. כבודו אבד ואיננו. ובכן נסתם הגולל על הכמיהה לתואר, לקריירה, למדע. הופס! נעצרת. - כל אלילי העולם הזה קרסו לי בפנים אחת לאחת, אז מה כן? שאלתי את עצמי עשרים פעם ביום, ולא מצאתי תשובה לשאלה המציקה, המענה את נפשי.

החלטתי להקשיב לשיעור פרשת שבוע שלך. קצת למלאות את ראשי במחשבות שונות, ואולי מעניינות יותר ממחשבותיי. ואתה אמרת בדיוק מה שאני חשבתי. לא לשמש ולא לירח המלוכה, לכל מה שתליתי בו תקוות ראיתי סוף, ראיתי שהוא בר חליף. מה כן?! התורה, הקב"ה. לא ציונות ולא אוניברסיטה, לא תואר ולא מדע. רק להיות כאברהם העברי, אהיה אני כאבי האומה. לא איכפת לי מה יגידו חברי ומכריי. אני רוצה מהיום להכיר את בוראי" - קבע את קביעתו חד משמעית. "כן". - ענה לו ר' משה, כשהוא מרכין ראשו שקוע בסיפורו של איש שיחו. "זו הידיעה האמיתית. זהו המדע הנכון: וידעת היום והשבות אל לבבך... כי הוא האלוקים. זו האוניברסיטה". "האוניברסיטה העברית" - ענה יואב כנגדו.

**וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הֲבֵה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְתֵהי לָהֶם הַלְבָּנָה
לְאָבִן וְהַחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לְחֹמֶר (יא,פג)**

ומובא במדרש, רב הונא אמר דהוות מצלחת בידיהון, אתי למבני חדא והוא בני תרתי. (שהיה מצליח בידיהם, היו רוצים לבנות אחד והיה נבנה לבד שתיים)

ולכאורה לא מובן מאיפה רב הונא הוציא נס זה מהפסוק היכן זה רמוז?

פרשת נח

ויש לבאר ע"פ הגמרא במסכת בבא בתרא, שותפים שבונים מחיצה מאבנים זה נותן שלשה טפחים מהשטח שלו, וזה נותן שלשה טפחים מהשטח שלו. אבל אם בונים בלבנים זה נותן טפח וחצי מהשטח שלו, וזה נותן טפח וחצי מהשטח שלו. נמצא לפי זה שאבן הוא כפול בגודל מלבנה. והנה בפסוק כתוב ותהי להם הלבנה לאבן וקשה הלא אבן צריך מקום כפליים מלבנה לכן אמר רב הונא שנתברכו מעשה ידיהם והיה מחזיק מקום מרובה, כאילו הניחו שם אבן שהוא כפליים בגודלו.